

Briuselis, 2019 01 30
COM(2019) 22 final

Diskusijoms skirtas dokumentas

Darni Europa – iki 2030 m.

Turinys

Ižanginis Komisijos pirmininko pavaduotojų F. Timmermanso ir J. Kataineno žodis.....	2
1 Darnus vystymasis siekiant pagerinti žmonių gyvenimo sąlygas: Europos konkurencinis pranašumas	3
2 ES ir pasauliniai iššūkiai	8
3 Darni Europa – iki 2030 m.....	14
3.1 Politikos pagrindai tvariai ateičiai.....	16
3.1.1 Nuo linijinės prie žiedinės ekonomikos	17
3.1.2 Tvarumas nuo lauko iki stalo	19
3.1.3 Ateities iššūkiams parengta energetika, pastatai ir judumas	21
3.1.4 Socialiai teisingų permainų užtikrinimas	24
3.2 Horizontalieji perėjimo prie darnesnio vystymosi veiksniai.....	27
3.2.1 Švietimas, mokslas, technologijos, moksliniai tyrimai, inovacijos ir skaitmeninimas	27
3.2.2 Finansavimas, kainodara, apmokestinimas ir konkurencija	29
3.2.3 Atsakingas verslas, įmonių socialinė atsakomybė ir nauji verslo modeliai	32
3.2.4 Atvira ir taisyklėmis grindžiama prekyba	34
3.2.5 Valdymas ir politikos suderinamumo visais lygmenimis užtikrinimas	35
4 ES – darnaus vystymosi pradininkė pasaulyje	37
5 Scenarijai ateičiai	39

Ižanginis Komisijos pirmininko pavaduotojų F. Timmermanso ir J. Katineno žodis

Mes, europiečiai, galime didžiuotis pasiektais rezultatais. Integruodamiesi ir glaudžiai bendradarbiaudami tapome kaip niekad turtingi, ėmėme laikytis aukštų socialinių standartų, o mūsų piliečiams atsivėrė puikios galimybės. Sutartyse įtvirtinome bendruosius demokratijos, žmogaus teisių ir teisinės valstybės principus ir vertybes, sukūrėme Europos Sąjungą – nedalomą ir laisvą.

Tokią sėkmę lėmė tai, kad europiečiai kartelę išsikėlė aukštai. Tiesa, mūsų gajį demokratinę kultūrą kelia karštų ginčų, ir ne be pagrindo. Todėl dabar ne metas ilsėtis ant laurų ir palikti įvykius savieigai. Reikia ir toliau kelti visų europiečių gyvenimo lygį, geriau apsaugoti, apginti ir įgalinti piliečius, didinti jų apsaugą nuo įvairių grėsmių, nesvarbu, ar jas kelia terorizmas, ar klimato kaita.

Gyvenimas nestovi vietoje – mes jau ketvirtos pramonės revoliucijos kūryje. Permainos nieko neaplenkia. Tvirtinti, kad taip nėra, nebūtų protinga. Svarbu susivokti, ar esame permainų auka, ar esame pasirengę jas priimti ir pakreipti reikiama linkme. Europiečiai susiduria su tokiais skubaus atsako reikalaujančiais iššūkiais kaip aplinkos būklės blogėjimas, klimato kaita, demografinis lūžis, migracija, nelygybė ir spaudimas viešiesiems finansams. Piliečiai nerimauja dėl savo ir savo vaikų ateities. Auga mūsų ekologinė skola, kurios padariniai juntami visur. Jei nesiimsime ryžtingesnių veiksmų, būsimos kartos šią skolą turės gražinti – su dideliu kaupu.

Europos Sąjunga privalo tarnauti europiečiams, o ne atvirkščiai. Ji turi padėti žmonėms išpildyti jų lūkesčius ir skubiai bei veiksmingai spręsti jiems susirūpinimą keliančius klausimus. Pirmiausia reikia blaiviai įvertinti padėtį, pažvelgti tiesai į akis ir pripažinti neginčijamus faktus. Tačiau, užuot kėlę nerimą ir baimę, nustatyti faktai turėtų mus įkvėpti.

Daug susirūpinimo kyla dėl tarpvalstybinių iššūkių, keliančių pavojų mūsų darbo vietoms, gerovei, gyvenimo lygiui, laisvei ir sveikatai. Nė viena valstybė ar tauta negali šių iššūkių įveikti pavieniui. Veiksmų reikia imtis Europos Sąjungos mastu, nes, būdama vieninga ir ryžtinga, ji tampa tokia jėga, su kuria reikia skaitytis visame pasaulyje. Tačiau galiausiai net ir Europos masto veiksmų negana – mums reikia pasauliniu mastu paveikios darbotvarkės. Tokią darbotvarkę geriausiai atspindi 193 valstybių, įskaitant Europos Sąjungą ir jos valstybes nares, užsibrėžti 17 darnaus vystymosi tikslų. Šiais tikslais nužymėtas kelias į tai, kaip įveikti mums kylančius iššūkius ir pagerinti savo būtį, ekonomiką ir gyvenimą.

Nors darnus vystymasis – sudėtingas klausimas, jo samprata paprasta: mūsų ekonomika turi augti taip, kad galėtume ir toliau teisingai paskirstyti pasiektus rezultatus visai žmonijai, o žmonės neturi sunaudoti daugiau išteklių, nei Žemė jų turi. Tai reiškia, kad turime modernizuoti savo ekonomiką, kad galėtume įdiegti tvarius vartojimo ir gamybos modelius, atstatyti pusiausvyrą maisto sistemoje ir tvariai judėti, gaminti, vartoti energiją ir projektuoti pastatus. Kad tai pasiektume, į darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimą taip pat turime nukreipti visą savo mokslą, finansavimą, apmokestinimą ir valdymą.

Kalba eina ne apie kairiuosius ar dešiniuosius, o apie tai, ar tai gerai, ar blogai. Laimei, pradžia padaryta nebloga, nes Europos Sąjunga įgijo didelį konkurencinį pranašumą. Europa parengė vienus griežčiausių pasaulyje aplinkos apsaugos standartus, vykdė plataus užmojo klimato politiką ir rėmė Paryžiaus klimato susitarimo įgyvendinimą. Vykdydama išorės politiką ir atviros, taisyklėmis grindžiamos prekybos darbotvarkę, Europos Sąjunga tvariais sprendimais dalijosi ir su trečiosiomis šalimis.

Kaip beveik prieš 70 metų išraiškingai pasakė Roberas Šumanas, Europos Sąjunga buvo įsteigta remiantis prielaida, kad „taika pasaulyje negali būti garantuota be kūrybiškų pastangų, atsveriančių jai gresiančius pavojus“. Šiandien prie žodžių „taika pasaulyje“ galime pridėti „mūsų žmonių gerovė ir išlikimas“.

Tvarumo darbotvarkė – konstruktyvi: ja siekiama pagerinti žmonių gyvenimą. Europa turi viską, ko reikia, kad būtų įveiktas didžiausias iš iššūkių. Mes tai pajėgūs – drauge. Mums reikalingas kiekvieno indėlis ir politinė valia tai įgyvendinti. Dabar, kai kiti atsitraukia, Europa turi judėti į priekį, didinti savo konkurencingumą, investuoti į tvarų augimą ir rodyti pavyzdį likusiam pasauliui.

Vizijos nepakanka – dar reikia sutarti, kaip ją konkrečiai įgyvendinti. Šis diskusijoms skirtas dokumentas yra mūsų indėlis į šio klausimo svarstymus.

Jo nebūtume parengę be neįkainojamos Europos suinteresuotųjų šalių pagalbos. Į šias diskusijas įtraukti pilietinės visuomenės, privačiojo sektoriaus ir akademinės bendruomenės atstovai. Ypač naudingas dalijimosi bendromis idėjomis forumas – 2017 m. Europos Komisijos sukurta Darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo siekiančių aukšto lygio įvairių suinteresuotųjų šalių platforma.

Šiame dokumente iškeltus klausimus ketinama aptarti per ateinančiais mėnesiais vyksiančias diskusijas tarp piliečių, suinteresuotųjų šalių, vyriausybių ir institucijų, siekiant paskatinti apsvaistyti, kokia turėtų būti Europos ateitis, parengti 2019–2024 m. Europos Sąjungos strateginę darbotvarkę ir nustatyti kitos kadencijos Europos Komisijos prioritetus.

1 Darnus vystymasis siekiant pagerinti žmonių gyvenimo sąlygas: Europos konkurencinis pranašumas

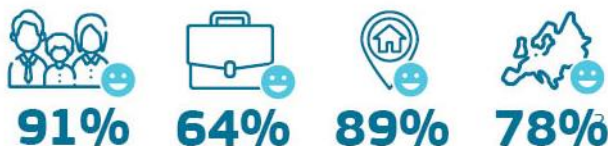
2015 m. rugsėjo mėn. Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje viso pasaulio šalys pasirašė Darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m. (Jungtinių Tautų darbotvarkę iki 2030 m.), įsipareigojo siekti 17 darnaus vystymosi tikslų ir sutarė dėl konkrečių darbų, kuriuos reikėtų nuveikti žmonių ir planetos labui, sąrašo¹. Pasaulio vadovai įsipareigojo įveikti skurdą, apsaugoti planetą ir užtikrinti, kad visi gyventų taikoje ir gerovėje. Darnaus vystymosi tikslai kartu su Paryžiaus susitarimu dėl klimato kaitos yra veiksmų siekiant geresnio pasaulio gairės ir pasaulinis tarptautinio bendradarbiavimo darnaus vystymosi ir jo ekonominiais, socialiniais, aplinkosauginiais ir valdymo klausimais pagrindas. ES buvo viena svarbiausių Jungtinių Tautų darbotvarkės iki 2030 m. varomųjų jėgų ir pati įsipareigojo visapusiškai ją įgyvendinti.

¹ JT generalinio sekretoriaus Ban Ki-moono kalba 2015 m. rugsėjo 25 d. Niujorke vykusiame aukščiausiojo lygio susitikime dėl vystymosi darbotvarkės po 2015 m. priėmimo. Žr. <https://www.un.org/press/en/2015/sghsm17111.doc.htm>.

Darnus vystymasis, t. y. dabartinių kartų poreikius atitinkantis, bet būsimų kartų gebėjimui tenkinti savo poreikius nekenkiantis vystymasis, įleidęs galias šaknis į Europą. Europos integracija ir ES politika padėjo įveikti pokario skurdą ir badą ir sukūrė laisvės ir demokratijos erdvę, kur Europos piliečiai galėjo pasiekti precedento neturintį klestėjimo ir gerovės lygį.

Vadovaudamasi Europos Sąjungos sutarties² 2 straipsniu, ES nepaliovė kūrusi įtraukesnės visuomenės, grindžiamos demokratija ir teisine valstybe. ES socialiniai ir sveikatos apsaugos standartai yra vieni iš aukščiausių pasaulyje, o tikėtina gyvenimo trukmė Europos žemyne – pati ilgiausia. Dėl puikių gerovės sistemų mūsų socialinė rinkos ekonomika atnešė gerovę ir saugumą. Daug investavus į mokslinius tyrimus ir inovacijas, imtasi naujų technologijų ir gamybos modelių, leidžiančių tausiau naudoti išteklius ir diegti skaitmeninius sprendimus. Ypač svarbu, kad biudžetas būtų geros būklės, o ekonomika – šiuolaikiška. Pažengus patikimos fiskalinės politikos link ir ėmusis struktūrinių reformų, sumažėjo skolos lygis ir sukurta daugiau darbo vietų. 2018 m. trečiąjį ketvirtį 20–64 m. žmonių užimtumo lygis padidėjo iki 73,5 proc., t. y. pasiekė aukščiausią iki tol Europos Sąjungoje lygį. Tai turėjo teigiamą poveikį našumui ir augimui Europoje. Nors tarp ES valstybių narių ir regionų tebėra ekonominių, socialinių ir teritorinių skirtumų³, ES sanglaudos politika prisidėjo prie visų jų augimo ir padėjo sumažinti šiuos skirtumus visame žemyne (didėjanti konvergencija). Be to, ES nustatė vienus iš aukščiausių socialinių ir aplinkos apsaugos standartų, ėmėsi vieno iš ryžtingiausių politikos priemonių žmonių sveikatai apsaugoti ir tapo pasauline kovos su klimato kaita lydere. ES valstybės narės padarė akivaizdžią pažangą daugelyje Jungtinių Tautų darbotvarkės iki 2030 m. sričių, todėl ES yra viena iš geriausių (gal net geriausia) pasaulyje vietų gyventi.

Dauguma respondentų patenkinti šeimos gyvenimu, profesine veikla, gyvenimu toje šalyje, kurioje gyvena, ir gyvenimu ES:

2017 m. „Eurobarometro“ atlikta nuomonių apie Europos ateitį apklausa

Europos Sąjunga – viena iš geriausių vietų gyventi

- ✓ Devynios iš 27 ES valstybių narių patenka į 20 laimingiausių pasaulio šalių sąrašą, o tarp jų pirmauja Suomija⁴.
- ✓ Bendras pasitenkinimas gyvenimu ES, pagrįstas subjektyvia Europos piliečių nuomone apie savo gerovę, siekia 70 proc.⁵

² OL C 202, 2016 6 7.

³ 2017 m. Septintoji ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos ataskaita „Mano regionas, mano Europa, mūsų ateitis“, žr. https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion7/7cr.pdf.

⁴ World Happiness Report 2018, John F. Helliwell, Richard Layard ir Jeffrey D. Sachs.

⁵ Eurostato duomenys apie gyvenimo kokybę. Žr. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Quality_of_life_indicators.

- ✓ Vienuolika iš 27 ES valstybių narių figūruoja Europos jaunimo forumo skelbiamo pasaulinio jaunimo pažangos indekso⁶ dvidešimtuose. Jaunimo pažangos indeksas – viena iš pirmųjų priemonių, kuria siekiama visapusiškai atspindėti šiandienos jaunimo gyvenimo sąlygas, nepriklausomai nuo ekonominių rodiklių.

61 % europiečių Europos Sąjungą
laiko stabilia vieta neramumų
krečiamame pasaulyje, o optimizmas
dėl ES ateities didėja

2018 m. „Eurobarometro“ ataskaita

⁶ Europos jaunimo forumas, 2017 m. pasaulinis jaunimo pažangos indeksas. Žr. <https://www.youthforum.org/youth-progress-index>.

ES valstybės narės – tarp geriausių rezultatų įgyvendinant darnaus vystymosi tikslus (DVT) pasiekusių šalių

Palyginti su kitomis pasaulio šalimis, septynios iš 27 ES valstybių narių patenka į pasaulinio DVT indekso **pirmąjį dešimtuką**, be to, visos 27 ES valstybės narės figūruoja tarp **pirmųjų 50 šalių** (iš 156):

27 ES valstybės narės **užima vidutiniškai pirmą vietą** pagal **1-ąjį DVT** (įveikti visų formų skurdą visose šalyse).

27 ES valstybės narės **užima vidutiniškai antrą vietą** pagal **3-įjį DVT** (užtikrinti sveiką gyvenseną ir didinti visų amžiaus grupių gerovę).

27 ES valstybės narės **užima vidutiniškai žemiausią vietą** pagal **12-ąjį DVT** (užtikrinti tvaraus vartojimo ir gamybos modelius) ir **14-ąjį DVT** (išsaugoti ir tvariai naudoti vandenynus, jūras ir jūrų išteklius siekiant darnaus vystymosi).

Tarp valstybių narių ir atskirose valstybėse narėse **akivaizdūs skirtumai** pagal **10-ąjį DVT** (sumažinti nelygybę šalių viduje ir tarp šalių).

Per pastaruosius penkerius metus ES padarė **nemenką pažangą siekdama** beveik visų darnaus vystymosi tikslų.

Šaltinis: DVST DVT indeksas; Eurostatas, „Darnus vystymasis Europos Sąjungoje“, 2018 m. leidimas.

Tačiau nieko nėra tobulo ar amžino. Turime be paliovos puoselėti savo demokratiją, ekonomiką ir gamtinę aplinką, kad įtvirtintume pasiektą pažangą, įveiktume visus neigiamus ekonomikos ir finansų krizės padarinius, atsietume sveikatos gerėjimą ir gerovės didėjimą nuo aplinkos būklės blogėjimo, įveiktume socialinę nelygybę ir susidorotume su sunkumais abipus sienų.

Esame ketvirtos pramonės revoliucijos kūryje – permainos nė vieno neaplenks. Kyla klausimas, ar sugebėsime imtis vadovaujamo vaidmens ir pakreipti atsaką taip, kad tai atitiktų mūsų vertybes ir interesus. Įgytą didelį konkurencinį pranašumą ES ir jos valstybės narės gali panaudoti tam, kad imdamosi vadovaujamo vaidmens modernizuotų ekonomiką, tausotų gamtinę aplinką ir gerintų visų europiečių sveikatą ir didintų jų gerovę. Tam turėsime įgyvendinti darnaus vystymosi tikslus, kartu daugiau investuodami į įgūdžius, inovacijas ir naujas technologijas, kad tai padėtų paskatinti mūsų ekonomiką ir visuomenę pereiti prie darnesnio vystymosi.

Turime apsvarstyti, kaip plėtoti savo gamybos ir vartojimo modelius. Jau dabar privalome imtis veiksmų, kad sustabdytume visuotinį atšilimą ir ekosistemų bei biologinės įvairovės nykimą, keliančius pavojų mūsų gerovei, tvaraus augimo perspektyvoms ir pačiai gyvybei šioje planetoje. Gebėjimų tam turime, bet delsti – per didelė prabanga. Nepaisant pasiektos pažangos, nelygybė ir teritoriniai skirtumai niekur nedingo. Spręsti šiuos klausimus reikia ne tik siekiant teisingos visuomenės, bet ir tam, kad ES valstybėse narėse ir tarp jų būtų užtikrinta ir sustiprinta socialinė sanglauda ir išlaikytas socialinis bei politinis stabilumas.

Be to, pripažinta, veiksminga, taisyklėmis grindžiama, daugiašalė pasaulėtvarka – puikus priešnuodis prieš džiunglių įstatymus anarchijos apimtame pasaulyje, kur branduoliniai ginklai, ekstremizmas ir riboti ištekliai yra įprastas dalykas. Pavojingai įsigali nacionalistų, į pirmą vietą iškeliančių savo šalies interesus, atmaina, galinti pakurstyti nesantaiką ir konfliktus. Keletas šalių jau nusišuka nuo pasauliniu mastu prisiimtų įsipareigojimų dėl žmonių gerovės, saugumo, aplinkos apsaugos ir veiksmų klimato kaitos srityje, taip sutrikdydamos taisyklėmis grindžiamą tvarką.

Patys savaime darnaus vystymosi tikslai nėra siekiamybė, tačiau jie mūsų kompasas, žemėlapis. Jie atveria taip reikalingą toliaregę perspektyvą, peržengiančią rinkimų laikotarpių ir greitaveikių, bet trumparegių sprendimų ribas. Orientuodamiesi į šiuos tikslus, bet neišsekvodami visų planetos išteklių, o išsaugodami juos būsimoms kartoms, galime puoselėti tvirtą demokratiją, formuoti šiuolaikišką, dinamišką ekonomiką ir prisidėti prie pasaulio, kur gyvenimo lygis gerėja, nelygybė mažėja ir niekas nepaliekamasis nuošalyje.

Darnaus vystymosi tikslai

Šaltinis: Jungtinės Tautos.

Nuo pat kadencijos pradžios J.-C. Junckerio vadovaujama Komisija stengėsi įtraukti darnų vystymąsi į savo politiką⁷ ir jau padėjo pagrindą naujos kartos tvarios politikos priemonėms: nuo Europos socialinių teisių ramsčio, naujojo Europos konsensuso dėl vystymosi iki vertybėmis grindžiamos strategijos „Prekyba visiems“, programos „Strateginė veikla siekiant lyčių lygybės“ ir Europos švietimo erdvės; nuo Žiedinės ekonomikos dokumentų rinkinio, „Europos kelyje“ dokumentų rinkinio ir energetikos sąjungos iki Mėlynojo augimo ir Bioekonomikos strategijų; nuo Investicijų plano ir Tvaraus finansavimo veiksmų plano iki ES miestų darbotvarkės, Gamtos veiksmų plano ir kt.

J.-C. Junckerio vadovaujama Komisija taip pat pasiūlė didinti ES finansų tvarumą stiprinant ES finansavimo ir teisinės valstybės ryšį ir nustatant platesnio užmojo tikslą į būsimą ES biudžetą įtraukti 25 proc. su klimatu susijusių išlaidų.

Neseniai J.-C. Junckerio vadovaujama Komisija pristatė ilgalaikę strateginę viziją⁸, kaip iki 2050 m. sukurti klestinčią, modernią ir konkurencingą neutralizuoto poveikio klimatui ES ekonomiką. Šia vizija sudaromos sąlygos iš pagrindų pakeisti Europos ekonomiką, taip paskatinant tvarų augimą ir remiant užimtumą.

Visos šios strateginės politikos priemonės turės būti visapusiškai ir nedviprasmiškai įgyvendinamos praktikoje. Jas taip pat reikės papildyti kitais veiksmais, pripažįstant tai, kad visos politikos priemonės yra tarpusavyje susijusios, ir kartu atsižvelgiant į naujus uždavinius ir naujus faktus bei įrodymus. Šiuo atžvilgiu svarbų vaidmenį taip pat atlieka socialinis dialogas ir savanoriškos privačiojo sektoriaus priemonės.

Šiuo metu Europos Sąjungai ypač tinkamas metas imtis vadovaujamo vaidmens. Regresuojant kitų galingų pasaulio šalių politikai, atsiveria politinis vakuumas. Tai puiki proga Europos Sąjungai rodyti pavyzdį ir nužymėti kelią kitiems.

Šių metų gegužės mėn. ES piliečiai išrinko naują Europos Parlamentą, o rudenį kadenciją pradės naujos sudėties Komisija. Sparčiai artėja pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijos „Europa 2020“⁹ įgyvendinimo terminas. Todėl turime galvoti apie ateitį – kitą penkerių metų Europos politikos ciklą ir naują 2021–2027 m. daugiametę finansinę programą. Europos Vadovų Taryba¹⁰ palankiai įvertino Komisijos ketinimą paskelbti šį diskusijoms skirtą dokumentą – tai turėtų padėti pagrindą 2019 m. parengti visapusišką įgyvendinimo strategiją. Šiuo diskusijoms skirtu dokumentu pradedamos diskusijos dėl tolesnio ES darnaus vystymosi vizijos plėtojimo ir dėl kryptingo sektorių politikos vykdymo po 2020 m., kartu rengiantis ilgalaikiam darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimui¹¹. Komisija norėtų prisidėti prie tikrai visapusiškų ir toliaregiškų diskusijų dėl Europos ateities, nuo kurios darnus vystymasis neatsiejamas.

2 ES ir pasauliniai iššūkiai

⁷ Diskusijoms skirtą dokumentą 3 priede išsamiau apibūdinamos pagrindinės J.-C. Junckerio vadovaujamos Komisijos iniciatyvos, kuriomis prisidedama prie Jungtinių Tautų darbotvarkės iki 2030 m. ir Paryžiaus susitarimo dėl klimato kaitos įgyvendinimo.

⁸ COM(2018) 773 *final*.

⁹ KOM(2010) 2020 galutinis.

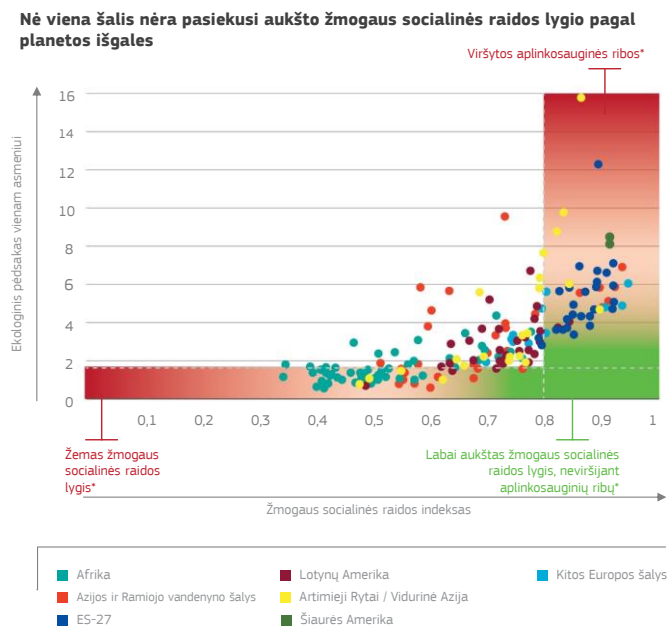
¹⁰ 2018 m. spalio 18 d. Europos Vadovų Tarybos posėdžio išvados (EUCO 13/18), III.12 punktą.

¹¹ COM(2016) 739 *final*.

Po ekonomikos ir finansų krizės ėmusios reformų visais lygmenimis, ES ekonomikos pagrindiniai rodikliai pagerėjo¹². Tačiau, remiantis pastarosiomis prognozėmis¹³, norint padėti pagrindą tvirtai ekonomikai, reikia didinti augimo tempą, mažinti skolos lygį ir palaikyti fiskalinę drausmę. Jei nesiimsime veiksmų, kad padidintume ekonominį atsparumą ir sanglaudą ir pašalintume struktūrinius trūkumus, ateinančiais metais dėl didelės ekonomikos vystymosi sulėtėjimo rizikos pagreitis galėtų sumažėti. Priešingai – jei imsimės būtinų struktūrinių reformų, galėsime užtikrinti didesnę gerovę ir tvirtesnę ateitį, be kita ko, investuodami į mokslinius tyrimus ir inovacijas, viešąsias paslaugas, gerovės sistemas ir aplinkos apsaugą. Būtina tiek ES, tiek valstybių narių lygmeniu imtis veiksmų, kad bendrojoje rinkoje fiskalinės ir pensijų sistemos būtų parengtos ateities iššūkiams, o mokestinės pajamos būtų stabilios.

Be to, kyla daug vis skubescio atsako reikalaujančių iššūkių, keliančių grėsmę mūsų gerovei ir ekonomikos klestėjimui. Visi šie iššūkiai sudėtingi ir glaudžiai susiję, o tai reiškia, kad, įveikus vieną iš jų, tai gali būti naudinga įveikiant ir kitus.

Didžiausias mums iššūkis – ypač netvari ekologinė skola, kurią sukaupėme pereikvodami ir išėikvodami gamtos išteklius, todėl galime ir nesugebėti patenkinti ateities kartų poreikių, neviršydami mūsų planetos išteklių atsargų. Dėl visame pasaulyje senkančių pagrindinių išteklių – nuo gėlo vandens iki derlingos žemės – kyla pavojus, kad žmonija išnyks. Šiandien žmonija sunaudoja 1,7 Žemės dydžio išteklių¹⁴. Kadangi 1900–2015 m. materialinių išteklių suvartojimas pasaulyje padidėjo 14 kartų, o 2015–2050 m. turėtų išaugti daugiau nei dvigubai¹⁵, pasaulis sparčiai juda kelių kritinių ribų link. Tai ne tik didelis iššūkis aplinkai, bet ir ES ekonomikai, kuri priklauso nuo medžiagų, gaunamų iš tarptautinių rinkų.

Šaltinis: Pasaulio ekologinio pėdsako tinklas, JTVP.

Pastaba. Duomenys apie žmogaus socialinės raidos indeksą ir aplinkosaugines ribas – nuo 2014 m.

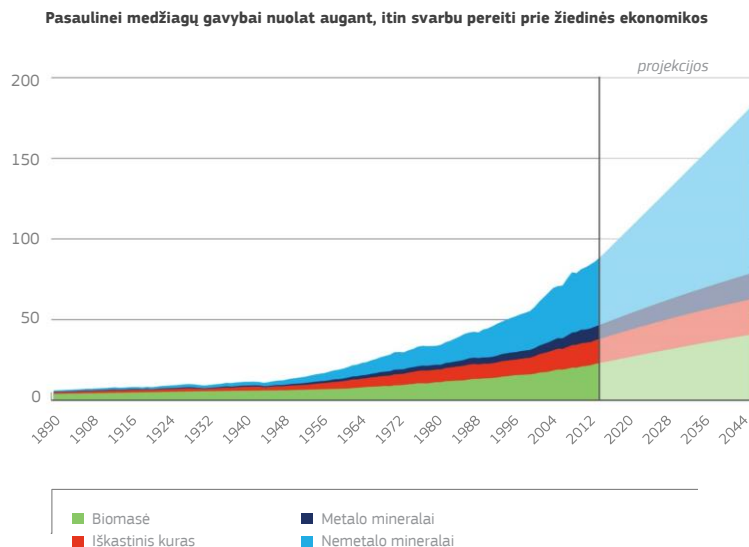
¹² 2018 m. metinė augimo apžvalga, COM(2017) 690 final.

¹³ 2018 m. rudens Europos ekonominė prognozė, paskelbta 2018 m. lapkričio 8 d. Žr.

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip089_en_0.pdf.

¹⁴ Pasaulio ekologinio pėdsako tinklas. Žr. <https://www.footprintnetwork.org/our-work/ecological-footprint/>.

¹⁵ ES Komisija, Žaliavų suvestinė, 2018 m.

Šaltinis: Europos Komisija, Europos inovacijų partnerystė žaliavų srityje, 2018 m. žaliavų suvestinė, grindžiama JT aplinkos programa (istoriniai duomenys) ir 2017 m. Hatfield-Dodds ir kt. projekcijomis.

Dėl žmogaus veiklos kyla vis didesnė grėsmė biologinei įvairovei ir ekosistemoms: vos per 40 metų pasaulio stuburinių rūšių populiacijos vidutiniškai sumažėjo 60 proc.¹⁶ Sparčiai naikinami atogrąžų miškai – kasmet išnyksta maždaug Graikijos dydžio plotas. Tai – ne kitų problema. Europos Sąjungoje tik 23 proc. rūšių ir 16 proc. buveinių yra geros būklės. Labai didelis žemės naudojimo gyvūninio maisto gamybai rodiklis¹⁷, o auganti jūros gėrybių paklausa daro didelį spaudimą jūrų ekosistemoms¹⁸.

Nerimą keliančiu tempu pasaulyje toliau didėja išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis, kurį iš esmės lemia ne tik netausus energijos naudojimas, bet ir išteklių pereikvojimas bei ekosistemų naikinimas. Transportui tenka 27 proc. ES išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio, o daugelyje miesto vietovių pažeidžiamos sutartos ES oro taršos ribos. Maisto gamybai vis dar daug sunaudojama vandens ir energijos, be to, šiame sektoriuje išmetama apie 11,3 proc. ES išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio. Nepaisant ES ryžtingų priemonių priklausomybei nuo iškastinio kuro mažinti ir G 7 bei G 20 susitikimuose priimtų įsipareigojimų laipsniškai nutraukti šiam tikslui skiriamas subsidijas, ES ir toliau iškastiniam kurui skiria viešąsias subsidijas – apie 55 mlrd. EUR per metus, arba apie 20 proc. ES kuro importo išlaidų¹⁹.

Apskritai Europos Sąjungai pavyko sumažinti savo išmetamų teršalų kiekį ir jį atsieti nuo ekonomikos augimo – taip ji tvirtai prisidėjo prie pasaulinių pastangų, turint omenyje ir išmetamus, susijusius su ES importu ir eksportu²⁰. Tačiau tiek ES lygmeniu, tiek pasaulio mastu reikia dėti daugiau pastangų.

¹⁶ WWF, 2018 m., „Living Planet Report - 2018: Aiming Higher“, Grooten, M. ir Almond, R.E.A. (Eds). WWF, Glanas, Šveicarija.

¹⁷ Europos aplinkos agentūra (2017 m.), „Food in a green light. A systems approach to sustainable food“.

¹⁸ SWD(2016) 319 final.

¹⁹ COM(2019) 1.

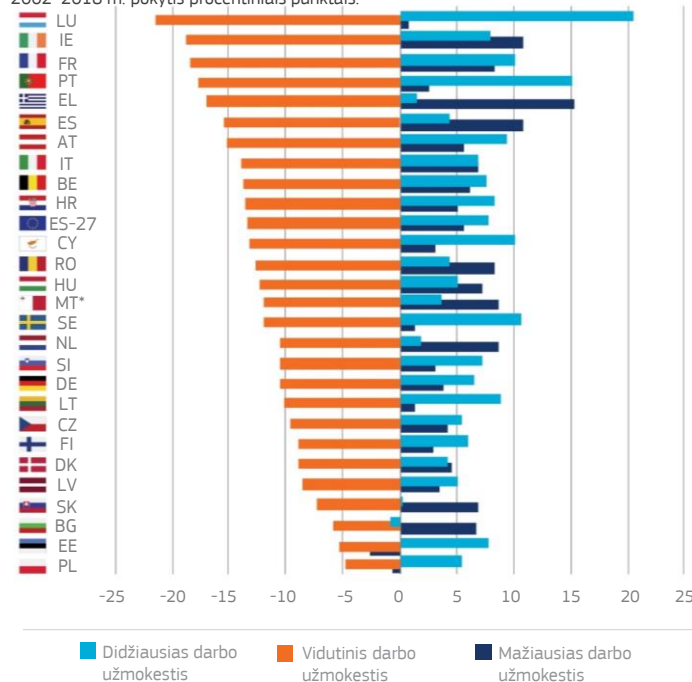
²⁰ Išsami analizė, atlikta rengiant Komisijos komunikatą COM(2018) 773 (5.6.2.3 skirsnis).

Jeigu nebus imtasi veiksmų, pragaištingas klimato kaitos poveikis ir gamtinio kapitalo būklės blogėjimas turės didelės įtakos ekonomikai, sumažins gyvenimo kokybę visame pasaulyje ir padidins gaivalinių nelaimių intensyvumą bei dažnumą, o tai kels pavojų dar didesniai žmonių. Nors pakeisti šias neigiamas tendencijas kainuoja ir tam reikia ryžtingų kolektyvinių pastangų, neveiklumo kaina ir iš to išplaukiančios socialinės pasekmės būtų daug didesnės²¹.

Kliba vienas kertinių Europos akmenų – socialinės gerovės modelis, nors tai nemenkas iššūkis ir pasauliniu mastu. Dėl technologinių, struktūrinių ir demografinių permainų globalizuotame pasaulyje kinta darbo pobūdis, kyla abejonių dėl mūsų solidarumo ir pamažu gęsta viltis, kad kiekviena karta paveldės geresnį pasaulį nei ankstesnioji. Be to, tai galėtų kelti grėsmę pagrindinėms ES vertybėms – demokratijai, teisinei valstybei ir pagrindinėms teisėms.

Visoje ES mažėja vidutinį darbo užmokestį gaunančių darbuotojų dalis

ES darbo vietos su mažu, vidutiniu ir dideliu darbo užmokesčiu
2002–2016 m. pokytis procentiniais punktais.

Šaltinis: „Užimtumo ir socialinė raida Europoje“, 2018 m.
Pastaba: Pokytis Maltoje 2009–2016 m.

Šiuo metu maždaug 22,5 proc. ES gyventojų vis dar gresia skurdas arba socialinė atskirtis, o 6,9 proc. europiečių vis dar patiria didelį materialinį nepriteklį. 2017 m. pirmą kartą nuo finansų krizės pradžios ES valstybėse narėse sumažėjo pajamų nelygybė. Tačiau darbo užmokesčio nelygybė vis dar per didelė, o turtas, kaip ir anksčiau, sutelktas daugiausia uždirbančiųjų rankose. Tai lemia daugybę socialinių padarinių, dėl kurių skiriasi gerovė ir gyvenimo kokybė. Be to, ES valstybės narės susiduria su iššūkiais siekiant visiems europiečiams užtikrinti įperkama energiją, o milijonai neišgali apšildyti savo būsto²². Nors maždaug 43 mln. žmonių Europos Sąjungoje kas antrą dieną negali sau leisti tinkamos

²¹ Dante Disparte, „If You Think Fighting Climate Change Will Be Expensive, Calculate the Cost of Letting It Happen“, 2017 m. birželio 12 d., *Harvard Business Review online*. Žr. <https://hbr.org/2017/06/if-you-think-fighting-climate-change-will-be-expensive-calculate-the-cost-of-letting-it-happen>.

²² Eurostatas, ES pažangos siekiant darnaus vystymosi tikslų stebėsenos ataskaita „Darnus vystymasis Europos Sąjungoje 2018 m.“, 2018 m. leidimas.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99

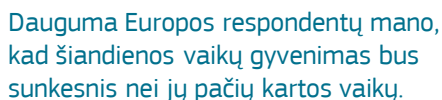
Maždaug **20 %** viso pagaminamo maisto **prarandama arba iššvaistoma**

88 mln. tonų arba 173 kg vienam asmeniui, maisto **iššvaistoma kiekvienais metais**

43 mln. žmonių

€ Apytikrės išlaidos – 143 mlrd. EUR

negali sau leisti kokybiško maisto kas antrą dieną

1000

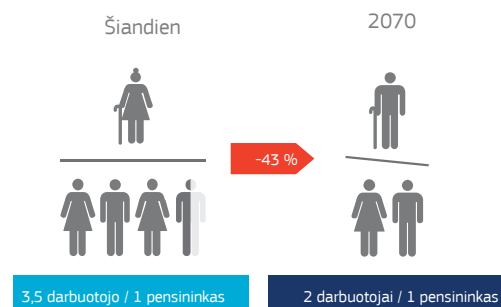
²⁴ Eurostatas, ES pažangos siekiant darnaus vystymosi tikslų Europos Sąjungoje stebėsenos ataskaita „Darnus vystymasis Europos Sąjungoje 2018 m.“. 2018 m. leidimas.

²⁶ JT Maisto ir žemės ūkio organizacija (FAO), 2016 m., „Antimicrobial resistance and our food systems: challenges and solutions“. Žr. <http://www.fao.org/3/a-i6106e.pdf>.

[https://eige.europa.eu/news-and-events/news/gender-equality-index-2017-progress-snails-pace.](https://eige.europa.eu/news-and-events/news/gender-equality-index-2017-progress-snails-pace)

ligų tikimybė gali stipriai paveikti viešuosius finansus, be kita ko, sveikatos sistemas. Tai padidins ir kartų nelygybės riziką.

Sparčiai augs vyresnių kaip 65 m. žmonių procentinė dalis, palyginti su darbingo amžiaus gyventojais

Šaltinis: Eurostatas, Europos Komisija.

Pastaba: Šioje diagramoje parodytas senėjimo indeksas – 65, ir vyresnių žmonių skaičius, palyginti su darbingo amžiaus (t. y. 15–64 m.) gyventojų skaičiumi.

Nelygybė ir mažėjantis socialinis judumas kelia grėsmę bendram mūsų ekonominiam vystymuisi²⁹ ir socialinei sanglaudai. Apskritai Europos Sąjungos rezultatai, susiję su pajamų nelygybe, palyginti geri, tačiau galimybių lygybės srityje – daug prastesni. Nelygios galimybės gali trukdyti daliai visuomenės integruotis socialinėje ir darbo rinkoje, o tai kenkia augimo perspektyvoms. Nepaprastai svarbu įveikti nelygybę, kad visuomenė remtų perėjimą prie darnesnio vystymosi. Tai, kad daugėja izoliacionizmo ir nacionalizmo pagundų, gali būti ženklas, kad pernelyg daug europiečių nesijaučia saugūs pasaulyje, kuris jiems atrodo vis neteisingesnis. Tačiau akivaizdu, kad nė viena valstybė narė pavieniui nėra pakankamai didelė arba stipri, kad įveiktų tarpvalstybinius iššūkius, tačiau, susivieniję Europos Sąjungoje, galime užtikrinti apsaugą.

Didelį susirūpinimą kelia ir nelygybė pasaulyje. Dėl didelių gyventojų skaičiaus augimo ir gyvenimo lygio skirtumų pasaulyje ir dėl to, kad pasaulio temperatūra toliau kyla, o ekosistemos nyksta, visame pasaulyje neišvengiamai didės priverstinio gyventojų perkėlimo ir migracijos mastas. Pavyzdžiui, apskaičiuota, kad iki 2050 m. dėl klimato kaitos ir aplinkos būklės blogėjimo savo namus paliks šimtai milijonų žmonių³⁰. Tai aiškiai parodo, kaip įvairūs sudėtingi uždaviniai yra tarpusavyje susiję ir priklauso vienas nuo kito ir kodėl jiems spręsti reikia visapusiško atsako. Tik nėra stebuklingo ar lengvo būdo įveikti didelius ir sudėtingus iššūkius.

Modernizuoti ekonominį modelį, spręsti kylančius socialinius uždavinius ir toliau puoselėti bei skatinti tvirtą taisyklėmis grindžiamą daugiašalį bendradarbiavimą – nelengva užduotis. Tačiau turime viską, ko reikia, kad būtų užtikrintas socialinis stabilumas, ekonomika klestėtų, o sveikata gerėtų. Mūsų laisvai visuomenei reikia dinamiškos ekonomikos ir nuolatinių investicijų į bazines didelio poveikio technologijas ir švietimą. Kad ateitis būtų geresnė visiems, turime rasti naują tvaraus augimo formą, neužmiršdami, kad XXI a. natūralios ribinės sąlygos labai skiriasi nuo praėjusio šimtmečio sąlygų. Mes priimame šį iššūkį.

²⁹ EBPO (2015 m.), „In It Together: Why Less Inequality Benefits All“, *OECD Publishing*, Paryžius.

³⁰ Tarptautinė migracijos organizacija, „Migration, Environment and Climate Change: Assessing the Evidence“, 2009.

Kad įveiktų didžiausius pasaulinius iššūkius, mūsų visuomenė turėtų skirti ypatingą dėmesį **socialinei lygybei, solidarumui ir aplinkosaugai**

1-as

pagal
dažnumą
atsakymas

2-as

pagal
dažnumą
atsakymas

2017 m. „Eurobarometro“ atliktas nuomonių apie Europos ateitį tyrimas

Darnaus vystymosi tikslai iš esmės yra pasauliniai, siektini visose pasaulio dalyse, todėl juos įgyvendinti turime ir mes. Turime dirbti žvelgdami iš tarptautinės perspektyvos – rodyti pavyzdį, nustatyti pasaulinio masto standartus ir įtraukti šalis, pramonės sektorius ir žmones į šią sprendimų paiešką. Kaip didžiausia pasaulyje bendroji rinka, prekiautoja, investuotoja ir paramos vystymuisi teikėja, ES gali iš esmės lemti, ar Jungtinių Tautų darbotvarkė iki 2030 m. bus įgyvendinama sėkmingai. Siekdama didesnio tvarumo, ES jau taiko daugelį moderniausių pasaulyje politikos priemonių. Turime ir toliau eiti šiuo keliu, tačiau tam, kad iki 2030 m. būtų užtikrinta darni Europa, reikia paspartinti tempą. Negalime sau leisti atsakomybės užkrauti kitoms kartoms – laikas vis labiau senka. Ar galime pakeisti šias tendencijas, priklausys nuo sprendimų, kuriuos priimsime arba ne artimiausiais metais.

3 Darni Europa – iki 2030 m.

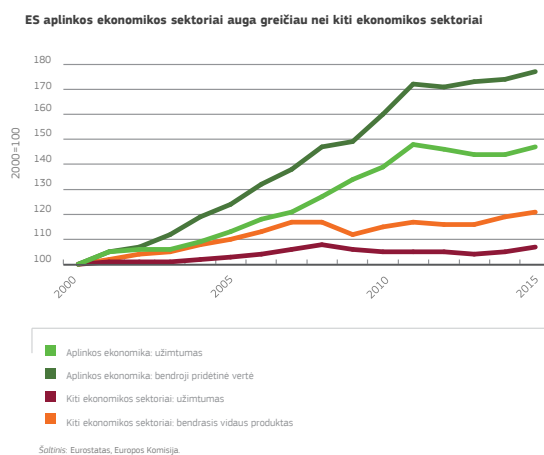
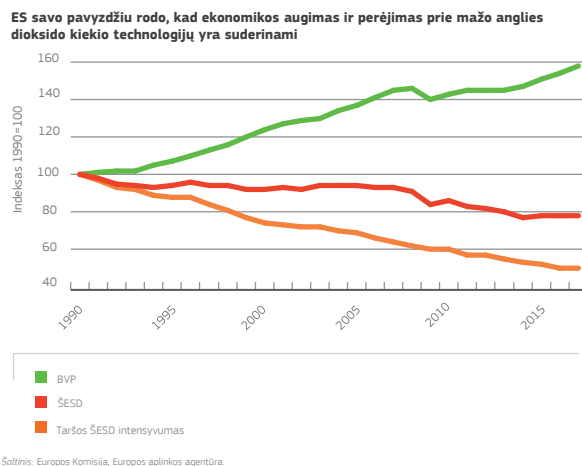
Darnaus vystymosi esmė – pakelti žmonių gyvenimo lygį, suteikiant jiems realių pasirinkimo galimybių, sudarant reikiamas sąlygas, skleidžiant žinias ir geriau informuojant. Taip galiausiai turėtume „gyventi gerai pagal savo planetos išgales“³¹, sumaniau naudodami išteklius ir pasitelkdami šiuolaikišką ekonomiką, naudingą mūsų sveikatai ir gerovei.

Todėl turėtume ir toliau eiti tuo keliu, kuriuo patys nusprendėme žengti: pereiti prie mažo anglies dioksido kiekio, neutralaus poveikio klimatui, efektyvaus išteklių naudojimo ir didelės biologinės įvairovės ekonomikos, visapusiškai laikydamiesi Jungtinių Tautų darbotvarkės iki 2030 m. ir 17 darnaus vystymosi tikslų. Perėjimas turi būti naudingas visiems: niekas neturi būti paliekamas nuošalyje, visi turi būti lygūs ir įtraukti į šią veiklą. Mūsų ekonomikos augimas turi mažiau priklausyti nuo neatsinaujinančiųjų išteklių, kad galėtume maksimaliai panaudoti tausiai valdomus atsinaujinančiuosius išteklius ir ekosistemines paslaugas.

ES jau pradėjo perėjimą. 2000–2015 m. užimtumas aplinkos apsaugos sektoriuje augo sparčiau nei kituose ekonomikos sektoriuose³². Mažo anglies dioksido kiekio technologijos tampa pagrindine biržos preke, o ES gauna naudos iš didelio teigiamo prekybos balanso. 2012–2015 m. švarios energijos technologijų eksportas į ES sudarė 71 mlrd. EUR ir viršijo importą 11 mlrd. EUR. ES jau dabar savo pavyzdžiu rodo, kad tuo pat metu įmanoma ir užtikrinti ekonomikos augimą, ir mažinti išmetamą anglies dioksido kiekį.

³¹ 7-oji aplinkosaugos veiksmų programa. Žr. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32013D1386>.

³² Eurostatas, „Aplinkos ekonomika. Užimtumo ir augimo statistika“. Žr. <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/10420.pdf>. Aplinkos ekonomika apima dvi dideles veiklos ir (arba) produktų grupes: aplinkos apsaugą – visą veiklą, susijusią su aplinkos teršimo ir kitokio niokojimo prevencija, mažinimu ir šalinimu; išteklių valdymą – gamtos išteklių atsargų išsaugojimą ir išlaikymą, taigi ir apsaugą nuo jų išsekimo.

ES galės nustatyti standartus likusiam pasauliui, jei imsis vadovaujamo vaidmens įgyvendinant darnaus vystymosi tikslus ir pereinant prie tvarios ekonomikos, be kita ko, sumaniai investuojant į inovacijas ir bazines didelio poveikio technologijas. Tokiu atveju ES pirmoji pasinaudotų perėjimo teikiama nauda. Be to, ji turėtų didžiausią konkurencinį pranašumą pasaulinėje rytdienos rinkoje. Tai prisidėtų prie stipresnių valstybių narių stipresnėje Sąjungoje, padėtų žmonėms siekti laisvės ir gerovės tikslų ir taip įgyvendintų Europos viziją.

„Žalioji ekonomikos augimas įpūstų palankaus vėjo visiems laivams“³³, o tai būtų naudinga ir gamintojams, ir vartotojams. Apskaičiuota, kad, siekiant darnaus vystymosi tikslų maisto, žemės ūkio, energetikos, medžiagų, miestų, sveikatos ir gerovės srityse, galėtų atsiverti daugiau kaip 10 trln. EUR vertės rinkos galimybių³⁴. ES užmojis užtikrinti efektyvaus išteklių naudojimo ekonomiką, neutralizuojančią poveikį klimatui, parodys, kad perėjimas prie žaliosios ekonomikos gali eiti ranka rankon su didesne gerove. Kad pastangas vainikuotų sėkmė, ES ir jos valstybės narės turi rodyti kelią mokslo, technologijų ir šiuolaikiškos infrastruktūros srityse. Taip pat turime skatinti kurti naujus verslo modelius, šalinti kliūtis bendrojoje rinkoje ir naudotis naujomis technologijomis, pavyzdžiui, dirbtinio intelekto.

³³ S. Fankhauser, A. Bowen et al., „Who will win the green race? In search of environmental competitiveness and innovation“, 2013 m.

³⁴ Verslo ir darnaus vystymosi komisija, „Better Business Better World“, 2017 m. sausio mėn. (p. 12).

Tinkamas sąlygas tvarumo permainingoms sudarys tokie svarbūs horizontalieji veiksniai kaip moksliniai tyrimai ir inovacijos, finansai, kainodara ir apmokestinimas, atsakingas įmonių verslas, nauji verslo modeliai ir švietimas, jei jie bus nukreipti į novatorišką, ekologišką, įtraukią ir socialiniu požiūriu teisingą ekonomikos pertvarką.

Kad tai pasiektume, turime toliau investuoti į žmones ir į įvairias sistemas, kurios sudaro mūsų visuomenės veikimo pagrindą. Patirtis parodė, kad pavieniai, padiriki metodai nėra veiksmingi. Turime parengti visapusiškas, integruotas strategijas. Antai aplinkos apsaugos klausimų neįmanoma išspręsti vien aplinkos apsaugos politikos priemonėmis, jei ekonominės politikos priemonėmis ir toliau skatinamas iškastinio kuro naudojimas, neefektyvus išteklių naudojimas arba netvari gamyba ir vartojimas. Analogiškai socialinės politikos priemonių nepakanka, kad būtų prisidėta prie ketvirtosios pramonės revoliucijos ir būtų paremta darbo jėga, kurią veikia perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų; siekiant užtikrinti reikiamą mūsų visuomenės atsparumą, nepaprastai svarbi bus ir stipri švietimo ir mokymo politika, taip pat moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra.

Veiksmų reikės imtis visais lygmenimis. Įsitraukti turės ES institucijos, valstybės narės ir regionai. Miestai, savivaldybės ir kaimo vietovės – visi turėtų tapti varomąja permainingų jėga. Piliečiai, įmonės, socialiniai partneriai ir mokslinių tyrimų ir žinių bendruomenė turės susiburti į komandą. ES ir jos valstybės narės turės dirbti kartu su tarptautiniais partneriais. Jei norime, kad mums pavyktų, visais lygmenimis turime judėti ta pačia kryptimi.

3.1 Politikos pagrindai tvariai ateičiai

Taigi, nepaprastai svarbu, kad perėjimui prie darnesnio vystymosi pirmenybę teiktų visi ES subjektai. Jie turi toliau plėtoti pastaraisiais metais ES lygmeniu patvirtintas kompleksines politikos darbotvarkes. Svarbios ES politikos dalys jau orientuotos į darnaus vystymosi tikslų siekimą, tačiau valstybės narės jas dar turi integruotai įgyvendinti praktikoje. Pavyzdžiui, apytikriais skaičiavimais, dabartinių ES aplinkos apsaugos teisės aktų neįgyvendinimo išlaidos kasmet sudaro apie 50 mlrd. EUR sveikatos priežiūros išlaidų ir tiesioginių aplinkos apsaugos išlaidų. Visiška atitiktis ES aplinkos apsaugos taisyklėms būtų ne tik labai naudinga aplinkai ir mūsų sveikatai, bet ir padėtų sukurti darbo vietų³⁵.

Be to, siekiama ne tik paspartinti tvarių sprendimų ieškojimą ir plėtojimą, bet ir nutiesti tiltus tarp įvairių darbotvarkių ir padidinti jų suderinamumą visais lygmenimis visais lygmenimis. Politikos suderinamumas yra esminė sąlyga siekiant užtikrinti, kad galėtume įgyvendinti darnaus vystymosi tikslus ir užtikrinti Europos Sąjungoje ilgalaikį žaliąjį ir integracinį augimą.

Kaip matyti iš svarios pagrindinių ES tvarumo iššūkių ir galimybių įrodymų bazės, svarbu sutelkti dėmesį į gamybą ir vartojimą medžiagų ir produktų, maisto, energetikos, judumo ir apstatytos aplinkos srityse³⁶, atsižvelgiant į socialines permainingų pasekmes šiose srityse. Šiose srityse tvarumo permainingos labiausiai reikalingos ir galbūt pačios naudingiausios ES ekonomikai, visuomenei ir gamtinei aplinkai, o jų šalutinis poveikis pasauliui yra labai

³⁵ 2017 m. ES aplinkos apsaugos nuostatų įgyvendinimo peržiūra.

³⁶ Pavyzdžiui, Tarpyvyriausybinių klimato kaitos grupės ataskaita „Global warming of 1.5 °C: an IPCC special report on the impacts of global warming of 1.5 °C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty“, 2018 m.; Sachs, J., Schmidt-Traub, G., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G. (2018 m.): „SDG Index and Dashboards Report 2018“, Niujorkas, Bertelsmann Stiftung and Sustainable Development Solutions Network (SDSN); Darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo siekiančių įvairių suinteresuotųjų šalių platformos pasiūlymai dėl diskusijoms skirtą dokumento „Tvarios Europos kūrimas“, 2018 m. spalio mėn.

teigiamas. Šios sritys nėra izoliuotos – jos glaudžiai tarpusavyje susijusios ir viena kitą papildo.

3.1.1 Nuo linijinės prie žiedinės ekonomikos

Kadangi įvairios medžiagos ir produktai tapo prieinamesni ir įperkamesni, mūsų gyvenimas tapo paprastesnis, o gyvenimo lygis ir kokybė Europos Sąjungoje išaugo. Tačiau mūsų vartojimo kultūra lėmė besaikę išteklių gavybą ir kėlė vis didesnę spaudimą gamtiniam kapitalui ir klimatui³⁷.

Turime užtikrinti, kad galėtume toliau tvariai plėtoti ekonomiką ir kelti gyvenimo lygį, kaip to prašo žmonės. Tam reikės naujų medžiagų ir produktų modelių, kad būtume tinkamai pasirengę vis daugiau pakartotinai naudoti, taisyti ir perdirbti. Tai savo ruožtu sumažins ne tik atliekų kiekį, bet ir naujų išteklių, kurių gavyba lemia dideles finansines ir aplinkos apsaugos sąnaudas, poreikį. Tikroje žiedinėje ekonomikoje produktui – džinsų porai, išmaniajam telefonui, maisto tarai ar baldui – pasiekus gyvavimo ciklo pabaigą išsaugoma didžioji jo materialinės vertės dalis, taigi, tai, kas anksčiau laikyta atliekomis, vėl gali būti naudojama naujiems produktams gaminti.

Perėjimas prie žiedinės ekonomikos, įskaitant žiedinę bioekonomiką, – puiki proga įgyti ilgalaikį konkurencinį pranašumą. Žiedinės ekonomikos principų taikymas visuose ekonomikos sektoriuose ir pramonės šakose bus naudingas Europos aplinkai ir visuomenei, be to, iki 2030 m. gali atnešti 1,8 trln. EUR grynosios ekonominės naudos³⁸, iki 2030 m. visoje ES sukurti daugiau nei 1 mln. naujų darbo vietų³⁹ ir iš esmės padėti sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį⁴⁰. Kadangi ES produktai labai priklauso nuo kitų pasaulio šalių išteklių, perėjimas prie žiedinės ekonomikos taip pat jai padėtų pasauliniu mastu sumažinti aplinkosauginį, socialinį ir ekonominį spaudimą ir padidinti jos strateginį savarankiškumą.

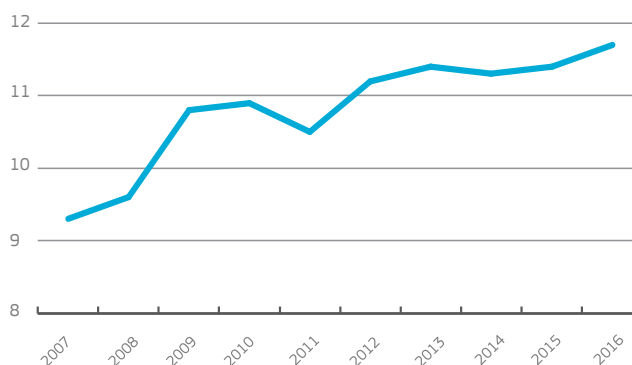
³⁷ Eurostatas, ES pažangos siekiant darnaus vystymosi tikslų Europos Sąjungoje stebėsenos ataskaita „Darnus vystymasis Europos Sąjungoje 2018 m.“, 2018 m. leidimas.

³⁸ „Growth within: A circular economy vision for a competitive Europe“, *Ellen MacArthur Foundation ir the McKinsey Center for Business and Environment*, 2015 m.

³⁹ „Žiedinės ekonomikos kūrimas. Atliekų tvarkymas ES“, 2017 m., Europos Parlamento tyrimų tarnyba.

⁴⁰ SITRA, „The circular economy - a powerful force for climate mitigation“, 2018 m. Žr. <https://www.sitra.fi/en/publications/circular-economy-powerful-force-climate-mitigation/>.

Europos Sąjungoje auga žiedinio medžiagų naudojimo lygis
Naudojimo lygis %, ES-28

Šaltinis: Eurostatas.

ES ekonomika turi puikias galimybes pasinaudoti perėjimo prie žiedinės ekonomikos teikiama nauda: pasiekusi, kad žiediniai produktai taptų vienu pagrindinių jos skiriamųjų ženklų, ji įgytų konkurencinį pranašumą. Tačiau, siekdami išlaikyti šį pranašumą, turime dėti daugiau pastangų. 2015 m. J.-C. Junckerio vadovaujamos Komisijos priimtame Žiedinės ekonomikos veiksmų plane numatyta priemonių, kaip nukreipti ES ekonomiką žiedinės ekonomikos link ir padėti jai tapti pasauline tokio perėjimo lydere. Tarp numatytų priemonių – vartojimo ir gamybos modelių keitimas, daugiausia dėmesio skiriant produktų projektavimui (ilgaamžiškumui, taisomumui, pakartotiniam naudojimui ir perdirbamumui), atliekų tvarkymui (vengimui, medžiaginiam grąžinamajam perdirbimui, energijos gavybai iš atliekų ir nešalinimui sąvartynuose) ir vartotojų informuotumo didinimui. Beveik visi veiksmų plano elementai jau įgyvendinti, tačiau reikės imtis daugiau veiksmų siekiant sukurti iš tiesų žiedinę Europos ekonomiką.

Žiedinės ekonomikos veiksmų planą papildė 2018 m. atnaujinta ES bioekonomikos strategija, kuria siekiama tvaresnio ir aktyvesnio atsinaujinančiųjų išteklių naudojimo ir sudaromos sąlygos perdirbti atsinaujinančiąsias žaliavas ir šalutinius pramonės produktus į biologinius produktus, pvz., kurą, chemines ir sudėtingas medžiagas, baldus ir trąšas.

Dabar labai svarbu tą politiką, dėl kurios nuspręsta, įgyvendinti ir toliau teikti pirmenybę naujiems veiksams visais ES valdymo lygmenimis. Pavyzdžiui, valstybės narės turės praktiškai įgyvendinti plataus užmojo ES taisyklių dėl atliekų modernizavimą. Norma turėtų tapti produktų gyvavimo ciklo vertinimas ir turėtų būti kuo labiau išplėsta ekologinio projektavimo sistema, sukurta siekiant didinti produktų efektyvumą, kad būtų sumažintas energijos ir išteklių vartojimas. Turi būti paspartintas pradėtas darbas cheminių medžiagų, netoksiškos aplinkos, ekologinio ženklinimo ir ekologinių inovacijų, svarbiausių žaliavų ir trąšų klausimais. Svarbiu prioritetu ir toliau turi būti laikomas antrinių žaliavų rinkos rėmimas. Viena svarbiausių tikslinių sričių turės išlikti sėkmingas darbas žiedinės plastikų ekonomikos klausimais, be to, reikės remti daug papildomų išteklių reikalaujančius ir ypač taršius pramonės sektorius, pavyzdžiui, maisto, tekstilės ir elektronikos, ir skatinti juos tapti žiedinės ekonomikos dalimi. Biologinės pramonės sektoriai turi būti plečiami ir stiprinami, kartu saugant mūsų ekosistemas ir vengiant pernelyg didelio gamtos išteklių naudojimo. Žvelgdami į ateitį, turėtume užtikrinti, kad žiedinė ekonomika taptų ES pramonės strategijos pagrindu, taip sudarydami sąlygas žiediškumui naujose srityse ir sektoriuose, suteikdami vartotojams galimybių priimti informacija pagrįstus sprendimus ir didindami viešojo sektoriaus pastangas vykdant tvarius viešuosius pirkimus. Dabar tam pats metas – kylanti

visuomenės paramos ES plastikų strategijai banga yra ženklas, kad vis labiau sutariama, jog reikia toliau eiti šiuo keliu.

Žiedinė ekonomika praktikoje: ES parengė pirmą pasaulyje visapusišką plastikų strategiją

ES plastikų strategija⁴¹ ir teisės aktai dėl vienkartinės plastikų⁴² apsaugos aplinką nuo taršos plastikais ir kartu paskatins ekonomikos augimą bei inovacijas. Iki 2030 m. visos ES rinkoje esančios plastikinės pakuotės turės būti perdirbtos ekonomiškai perspektyviu būdu, bus uždrausti specialiai pridėti mikroplastikai ir pavojingiausi vienkartiniai plastikiniai gaminiai, kuriems yra pakaitalų, o perdirbti plastikai vis dažniau bus naudojami naujiems produktams gaminti.

3.1.2 Tvarumas nuo lauko iki stalo

ES ūkininkavimo sektorius ir kaimo vietovės yra labai svarbūs europiečių gerovei. Dėl mūsų žemės ūkio ir maisto pramonės ES yra viena didžiausių pasaulyje maisto produktų gamintojų, užtikrina aprūpinimą maistu ir teikia milijonus darbo vietų europiečiams. ES ūkininkai taip pat yra pirmieji gamtinės aplinkos sergėtojai, nes jie rūpinasi gamtos ištekliais 48 proc. ES žemės sudarančiame plote, o miškininkai – dar 40 proc. plote. ES kaimo vietovėse vykdoma novatoriška, pavyzdžiui, bioekonomikos, veikla. Be to, mūsų kaimo vietovės yra pagrindinės poilsio ir turizmo vietos. Tačiau ūkininkai ir miškininkai pirmieji kenčia nuo toliau didėjančios vidutinės temperatūros ir nualintos gamtinės aplinkos.

ES žemės ūkis padarė realią pažangą klimato ir aplinkos apsaugos srityje: nuo 1990 m. šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmesta 20 proc. mažiau, o nitratų lygis upėse sumažėjo 17,7 proc. Vis dėlto nustatytos problemos dar neišspręstos. Jei norime modernizuoti ekonomiką, apsaugoti aplinką ir pagerinti maisto kokybę, turime atstatyti pusiausvyrą maisto grandinėje: nuo žemės ūkio ir žuvininkystės iki maisto ir gėrimų pramonės, vežimo, platinimo ir vartojimo.

Darnaus vystymosi tikslai nubrėžia, kokių kelių eiti toliau. Apskaičiuota, kad iki 2030 m. pasaulinė maisto ir žemės ūkio sistema, atitinkanti darnaus vystymosi tikslus, galėtų sukurti naują, didesnę nei 1,8 trln. EUR ekonominę vertę⁴³. Taip būtų galima aprūpinti maistingu, įperkamu maistu pasaulio gyventojus, kurių skaičius vis auga, gauti didesnių pajamų, padėti atkurti miškus, gėlo vandens išteklius bei ekosistemas ir užtikrinti daug didesnę atsparumą klimato keliamai rizikai⁴⁴. Tikimasi, kad, laikantis tvarios žemės ūkio ir maisto gamybos praktikos, iki 2050 m. visame pasaulyje bus sukurta daugiau kaip 200 mln. darbo visą darbo dieną vietų⁴⁵.

Šioje srityje kinta ir visuomenės poreikiai. Piliečiai vis labiau vertina maistą, kuris visuomenei teikia daugiau naudos, pvz., ekologiškus produktus, geografinę nuorodą pažymėtus produktus, vietines maisto gamybos sistemas, kuriose išskiriama mažiau anglies dioksido, ir novatoriškus mažataršės maisto gamybos sprendimus. Ekologinis ūkininkavimas,

⁴¹ COM(2018) 028 final.

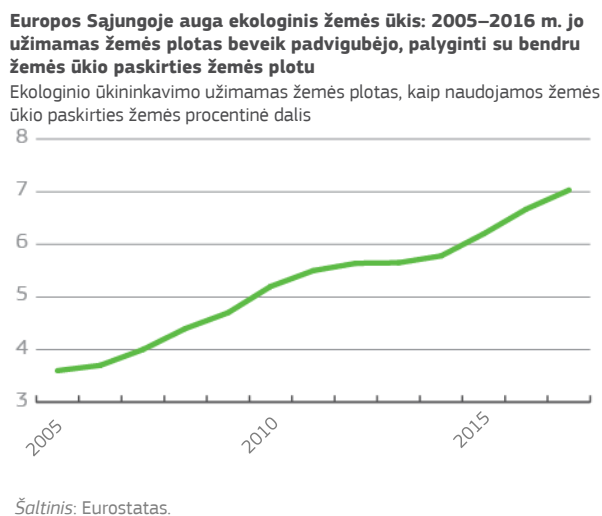
⁴² COM(2018) 340 final.

⁴³ Verslo ir darnaus vystymosi komisijos ataskaita „Better Business Better World“, 2017 m. sausio mėn.

⁴⁴ Verslo ir darnaus vystymosi komisijos ataskaita „Better Business Better World“, 2017 m. sausio mėn.

⁴⁵ JT Maisto ir žemės ūkio organizacija (FAO), „Green jobs“. Žr. <http://www.fao.org/rural-employment/work-areas/green-jobs/en/>

daugiausia dėmesio skiriant aplinkos apsaugai ir gyvūnų gerovei, nuo 2005 m. visose ES valstybėse narėse nuolat auga ir turėtų augti toliau⁴⁶.

ES yra didžiausia pasaulyje žemės ūkio maisto produktų eksportuotoja ir importuotoja⁴⁷, todėl turi geras sąlygas pasinaudoti šia ekonomine galimybe ir tapti pasauline lydere tvaraus maisto srityje. Tai gali būti pasiekta. Tam turime laikytis visapusiško požiūrio: iš esmės pakeisti maisto gamybos, perdirbimo, vartojimo ir platinimo būdus, sparčiau pereiti prie **tvarios maisto sistemos**, grindžiamos žiedinės ekonomikos principais, ir užtikrinti, kad novatoriškų, sveikų, aplinką tausojančių, gyvūnų gerovei nekenkiančių, saugių ir maistingų maisto produktų gamyba taptų vienu iš kertinių skiriamųjų Europos ženklų.

Komisija pasiūlė modernizuoti bendrą žemės ūkio politiką (BŽŪP), reikalaudama, kad valstybių narių nacionaliniai planai atitiktų griežtus nuo BŽŪP tikslų neatsiejamus tvarumo principus. Vykdam bendrą žuvininkystės politiką padaryta didelė pažanga – Europos žuvininkystės ištekliai naudojami tvariau. Tačiau ir toliau būtina bendrą žuvininkystės politiką įgyvendinti tinkamai, be kita ko, užtikrinti tvarų visų žuvų išteklių valdymą ir tvarios akvakultūros plėtrą.

Langelis. Perėjimo prie tvaraus žemės ūkio parama, įgyvendinant modernizuotą BŽŪP

Vykdam būsimą BŽŪP (2021–2027 m.)⁴⁸, toliau bus užtikrinamas aprūpinimas aukštos kokybės maisto produktais ir tvirtai remiamas išskirtinis Europos ūkininkavimo modelis, daugiau dėmesio skiriant aplinkai ir klimatui, taip pat remiant nenutrūkstamą perėjimą prie tvaresnio žemės ūkio sektoriaus ir gyvybingų kaimo vietovių plėtrą.

Tarp naujų įsipareigojimų: išsaugoti anglies prisotintą dirvožemį apsaugant šlapynes ir durpynus; įvesti privalomą maisto medžiagų valdymo priemonę siekiant pagerinti vandens kokybę, sumažinant amoniako ir azoto suboksido kiekį; vykdyti sėjomainą vietoje pasėlių įvairinimo. Šių pagrindinių standartų turės laikytis visi BŽŪP paramą gaunantys ūkininkai.

⁴⁶ Eurostatas, ES pažangos siekiant darnaus vystymosi tikslų Europos Sąjungoje stebėsenos ataskaita „Darnus vystymasis Europos Sąjungoje 2018 m.“, 2018 m. leidimas.

⁴⁷ Europos Komisija, prekybos žemės ūkio produktais politikos stebėsenos ataskaita „Prekyba žemės ūkio produktais 2017 m.: dar vieni rekordiniai ES prekybos žemės ūkio maisto produktais metai“ (MAP 2018-1).

⁴⁸ Žr. <https://ec.europa.eu/commission/publications/natural-resources-and-environment>.

Kiekviena valstybė narė turės parengti ekologines sistemas, pagal kurias ūkininkai ne tik turės laikytis nustatytų privalomų reikalavimų, bet ir bus remiami ir (arba) skatinami pirmenybę teikti agronominei praktikai, naudingai klimatui ir aplinkai. Be to, ūkininkai turės galimybę labiau prisidėti prie didesnio tvarumo, nes gaus papildomą paramą pagal įvairias savanoriškas sistemas.

Atsižvelgiant į tai, svarbu užtikrinti atsargesnį antimikrobinių medžiagų naudojimą, siekiant sumažinti tolesnio gyvūnų ir žmonių atsparumo antimikrobinėms medžiagoms riziką⁴⁹, įgyvendinti ES kovos su maisto švaistymu veiksmų planą, daugiau dėmesio skirti gyvūnų gerovės standartams, užtikrinti tvarų pesticidų naudojimą ir paversti biologines atliekas, liekanas ir atmatas vertingais ištekliais. Kurti skaidrias vertės grandines ir raginti gamintojus bei prekybos centrus siūlyti, o vartotojus rinktis tvarų maistą ir sveiką mitybą būtų galima skatinti taikant tinkamas ir novatoriškas priemones, įskaitant geresnį vartotojų švietimą ir informavimą, kad jie turėtų realių pasirinkimo galimybių ir galėtų rinktis įperkamus, sveikus maisto produktus. Be to, perėjimas prie tvaresnio gyvūninių produktų vartojimo būtų itin naudingas vartotojų sveikatai ir darytų teigiamą poveikį gamtinei aplinkai⁵⁰.

3.1.3 Ateities iššūkiams parengta energetika, pastatai ir judumas

Švari energija – raktas į tvarią ateitį. Turime tvariai gaminti, saugoti ir vartoti energiją, kad sumažintume poveikį aplinkai ir apsaugotume europiečių sveikatą.

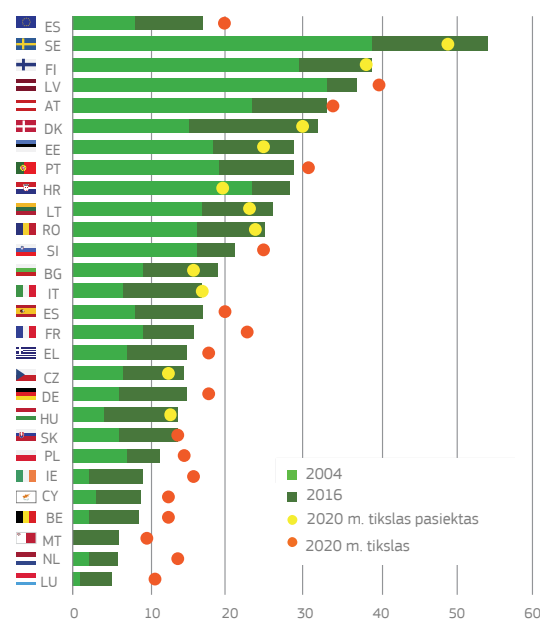
ES ekonomikoje jau dabar anglies dvideginio efektyvumas yra vienas iš didžiausių pasaulyje. Atsinaujinančioji energija yra neatsiejama Europos energijos rūšių derinio dalis, o daugiau nei pusė ES tiekiamos elektros energijos nedaro poveikio klimatui. Pastaraisiais metais ėmusis energijos vartojimo efektyvumo priemonių, įskaitant jo ženklimą, energijos vartojimas sumažėjo⁵¹. Pirkdami prietaisus žmonės vis dažniau renkasi tuos, kurie efektyviai naudoja energiją. Atsinaujinančiosios energijos ir energijos vartojimo efektyvumo srityse Europoje sukurta beveik 1,5 mln. darbo vietų.

⁴⁹ Žr. https://ec.europa.eu/health/amr/sites/amr/files/amr_action_plan_2017_en.pdf.

⁵⁰ Išsami analizė, atlikta rengiant Komisijos komunikatą „Švari mūsų visų planeta. Strateginė klestinčios, modernios ir konkurencingos neutralizuoto poveikio klimatui Europos ekonomikos ateities vizija“ (COM(2018) 773). Mėsos gamyboje žemės poreikis vienas didžiausių (skaiciuojant vienai kalorijai). Pakeitus ir sumažinus mėsos vartojimą, atsilaisvins papildomų žemės plotų.

⁵¹ Per pastaruosius 10 metų gerokai padidėjo šaldytuvų energijos vartojimo efektyvumas (tą patį galima pasakyti ir apie, pvz., skalbimo mašinas, indaploves, televizorius). Tai taip pat reiškia, kad žmonės perka efektyvesnius gaminius. „Topten“ duomenys, pagrįsti GFK duomenimis. Žr. topten.eu.

2016 m. atsinaujinančiųjų išteklių energija sudarė 17 % ES suvartojamos energijos – toliau siekiama 2020 m. tikslo (20 %)
Bendro galutinio suvartojamo energijos kiekio proc. dalis

Šaltinis: Eurostatas.

Sukūrusi energetikos sąjungą, Europos Komisija įdiegė vieną išsamiausių bendrųjų politikos sistemų, skirtų energetikai pertvarkyti ir ekonomikai modernizuoti, sujungdama klimato, energetikos, transporto, mokslinių tyrimų ir kitas politikos priemones. Pasiekę energetikos sąjungos teisės aktuose nustatytus ES lygmens tikslus, kad 2030 m. bent 32 proc. viso suvartojamo energijos kiekio sudarytų atsinaujinančioji energija ir kad bent 32,5 proc. energijos būtų suvartojama efektyviai, galėsime viršyti pagal Paryžiaus klimato susitarimą priimtą įsipareigojimą iki 2030 m. išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį sumažinti bent 40 proc., palyginti su 1990 m. lygiu.

Langelis. Švari energija – darbo vietų ir ekonomikos augimo šaltinis

2008–2014 m. su atsinaujinančiųjų išteklių energijos technologijomis susijusių darbo vietų skaičius išaugo 70 proc. Jei bus sutelktos viešosios ir privačiosios investicijos, iki 2030 m. bus galima sukurti dar 900 000 darbo vietų. Iki 400 000 papildomų vietinių darbo vietų būtų galima sukurti energijos vartojimo efektyvumo sektoriuje.

Po 2030 m. reikės dėti daugiau pastangų, kad būtų galima laikytis Paryžiaus klimato susitarimo raidės ir dvasios, išnaudojant visą ekonominį energetikos pertvarkos potencialą. ES gali gerokai sumažinti daug jai kainuojančią priklausomybę nuo iškastinio kuro, sumažinti iškastinio kuro importo išlaidas, sudarančias maždaug 260 mlrd. EUR, padidinti savo energetinį savarankiškumą ir padėti kurti teisingesnę energijos rinką. Labai svarbu toliau integruoti energijos rinką kuriant trūkstamas jungtis ir sudarant palankesnes sąlygas tarpvalstybinei prekybai energija. Pereiti prie švarios energijos taip pat gali padėti vandenynų energija ir jūrų vėjo energija. Būdama šios srities lydere, ES turėtų toliau naudotis pradininkės pranašumu.

Kadangi šiuo metu **pastatams** tenka apie 40 proc. suvartojamos energijos, reikia skatinti užtikrinti didesnę juose vartojamos energijos efektyvumą, renovuojant ir modernizuojant pastatus. Tai jau pradėta. Pavyzdžiui, Europos ekologinės pramonės šakose, visų pirma susijusiose su pastatų renovacija, sukurta daugiau kaip 3,4 mln. darbo vietų. Norint sumažinti energijos poreikį pastatuose, reikia ne tik dažniau pasitelkti efektyvų ir švarų elektrinį šildymą, bet ir sumaniau naudoti pastatus bei prietaisus ir pagerinti izoliacines medžiagas,

visapusiškai laikantis žiedinės ekonomikos principų. Pastatų energinio naudingumo direktyvos tikslas – pagerinti gyvenimo kokybę užtikrinant, kad mūsų namai būtų geriau izoliuojami ir vėdinami, taigi taptų geresne vieta gyventi, kartu iki 2050 m. sumažinant mūsų pastatų ūkio priklausomybę nuo iškastinio kuro. Ėmusi tokių veiksmų, pragyvenimo išlaidos sumažės, todėl žmonių piniginėse liks daugiau pinigų. Tačiau pirmiausia reikia rasti būdų ir priemonių padėti žmonėms prie to pereiti.

Kita svarbi perėjimo prie švarios, efektyviai išteklius naudojančios ir taršos anglies dioksidu nedidinančios ateities varomoji jėga – **judumo** sektorius: nuo judumo mieste iki transeuropinių tinklų, kelių transporto, taip pat laivybos ir aviacijos. Šiuo metu transporto ir judumo paslaugų sektoriuje dirba apie 11 mln. žmonių, o judumo poreikis didelis. Tačiau šiuo metu transportas kelia oro taršą, triukšmą, spūstis ir kelių eismo įvykius. Šiame sektoriuje jau dabar išmetamas beveik ketvirtadalis viso Europoje išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio, ir šis rodiklis didėja. 2016 m. Komisijos pateiktame Mažataršio judumo veiksmų plane ir vėliau parengtuose „Europos kelyje“ pasiūlymuose numatyta įvairių priemonių mūsų transporto sistemos tvarumui didinti. Šiomis priemonėmis siekiama sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir pasiūsti ES įmonėms ženklą, kad reikia investuoti į švarų transportą. Tai taip pat padės kurti darbo vietas ir skatinti ekonomikos augimą. Turime pirmenybę teikti švarioms ir įperkamos alternatyvoms, kad ES keliais riedėtų tik netaršios transporto priemonės, o skaitmeninės technologijos būtų kuo geriau išnaudojamos, kad sumažėtų degalų sąnaudos. Mažinti išmetamų teršalų kiekį padeda ir ES palydovinės navigacijos sistemos, pavyzdžiui, oro ir kelių transporte.

Per 10 metų energijos iš
atsinaujinančiųjų išteklių,
naudojamos transporto veiklai
vykdyti, dalis beveik
patrigubėjo ir 2016 m. pasiekė
7,1 %.

Eurostatas, 2018 m.

Miestai – perėjimo prie tvaraus judumo priešakyje. Jiems tenka svarbus vaidmuo užtikrinant tvarų miestų planavimą, integruojant teritorijų planavimą, tenkinant judumo poreikius ir sprendžiant infrastruktūros klausimus. Miestams taip pat turėtų būti padedama įgyvendinti skaitmeninimo, automatizavimo ir kitus novatoriškus sprendimus, be to, jos turėtų užtikrinti aktyvų, bendrą naudojimąsi transportu: žmonės turėtų būti skatinami dažniau vaikščioti pėsčiomis, važiuoti dviračiais, susitarti pavežti vieni kitus, dalytis vienu automobiliu ir kt.

Kad perėjimo prie žiedinės ekonomikos teikiamos galimybės būtų išnaudojamos maksimaliai, svarbu atsižvelgti ir į tai, kaip transporto priemonės projektuojamos, ar jos tinkamos eksploatuoti ir kokia yra transporto infrastruktūra. Eksploatuoti nebetinkamose transporto priemonėse vis dar lieka daug vertingų medžiagų. Pagal ES teisės aktus dėl netinkamų eksploatuoti transporto priemonių gamintojai turi projektuoti ir gaminti naujas transporto priemones be pavojingų medžiagų ir taip, kad būtų lengva pakartotinai panaudoti senos transporto priemonės medžiagas ir jas perdirbti naujiems produktams gaminti.

Galima ir reikėtų nuveikti daugiau: nuo perdirbtų medžiagų naudojimo transporto priemonėms ir transporto infrastruktūrai iki veiksmingesnio perdirbimo užtikrinimo. Pavyzdžiui, Europos Sąjungoje dažniau surenkant ir perdirbant elektrinių automobilių

baterijas, sumažėtų jos priklausomybė nuo importuojamų medžiagų, o jos ekonomikoje būtų išlaikyta regeneruotų medžiagų vertė. Siekiant kuo geriau išnaudoti žiedinės ekonomikos potencialą transporto sektoriuje, bus svarbios papildomos – tiek teisinės, tiek finansinės – paskatos.

3.1.4 Socialiai teisingų permainų užtikrinimas

Solidarumas ir klestėjimas yra akivaizdūs privalumai ir mūsų laisvų ir demokratiškų visuomenių pagrindas. Perėjimas prie ekologiškai tvaraus ekonomikos augimo ir konkurencingumo gali būti sėkmingas tik tuomet, jei kartu jis bus ir įtraukus. Todėl siekiant tvarumo permainų taip pat svarbu **siekti užtikrinti socialines teises bei gerovę** visiems ir taip savo ruožtu prisidėti prie socialinės sanglaudos valstybėse narėse ir visoje ES.

Perėjimas prie darnesnio vystymosi gali turėti stiprų teigiamą šalutinį poveikį socialinei gerovei. Jis gali ne tik suteikti pagrindą deramam darbui, bet ir būti labai naudingas sveikatai. Plačiai pripažįstama, kad gera sveikata yra glaudžiai susijusi su mūsų gamtinės aplinkos būkle. Geriausias to pavyzdys – neigiamas oro ir vandens taršos poveikis. Tvarios maisto sistemos gali visiems piliečiams užtikrinti aukštos kokybės maistingą maistą.

Langelis. ES teisės aktai dėl cheminių produktų labai prisidėjo prie aukšto žmonių sveikatos apsaugos lygio užtikrinimo. Per pastaruosius keturis dešimtmečius pavojingų cheminių medžiagų poveikis žmonėms ir aplinkai smarkiai sumažėjo. Dėl ES teisės aktų taip pat sumažėjo tam tikrų kancerogenų poveikis darbo vietoje ir pagal apskaičiavimus per pastaruosius 20 metų ES išvengta maždaug 1 mln. naujų vėžio atvejų.

Sinergijos siekis ir mūsų ekonomikos modernizavimas kartais reiškia ir sunkius kompromisus. Kadangi pereinant prie darnesnio vystymosi bus kuriamos naujos darbo vietos, tradicinės darbo vietos gali išnykti arba pasikeisti, pvz., dėl skaitmeninimo ir automatizavimo, o tai darbo rinkoje gali laikinai sukelti trintį. Pavyzdžiui, šiuo metu neaišku, koks tiksliai bus dirbtinio intelekto poveikis darbo rinkai.

Nepaisant to, kad yra daug namų ūkių, kuriems sunku išgyventi, visuomenė vis geriau supranta, kad turime keisti gamybos būdus ir vartojimo įpročius. Vis dėlto šios problemos gali būti ne tik santykinai aktualesnės vidutinės ir žemesnės pajamas gaunantiems asmenims, bet ir jiems tenkančios išlaidos, pavyzdžiui, jų namams, automobiliams ar įgūdžiams atnaujinti, taip pat gali būti didesnės.

Šios permainos turi padarinių atitinkamose įmonėse dirbantiems asmenims, o kartais ir visiems regionams. Pagrindinis principas, kuriuo remiantis būtų galima užtikrinti šias permainas, yra nė vieno nepalikti nuošalyje. Mes paprasčiausiai negalime prie darnesnio vystymosi sėkmingai pereiti žmonių grupių, bendruomenių, sektorių ar regionų sąskaita. Visiems mūsų visuomenės nariams turės būti sudarytos vienodos galimybės prisidėti prie tvarios Europos ateities ir pajusti permainų naudą. Visų pirma turime įgalinti moteris patekti į darbo rinką ir siekti ekonominės nepriklausomybės.

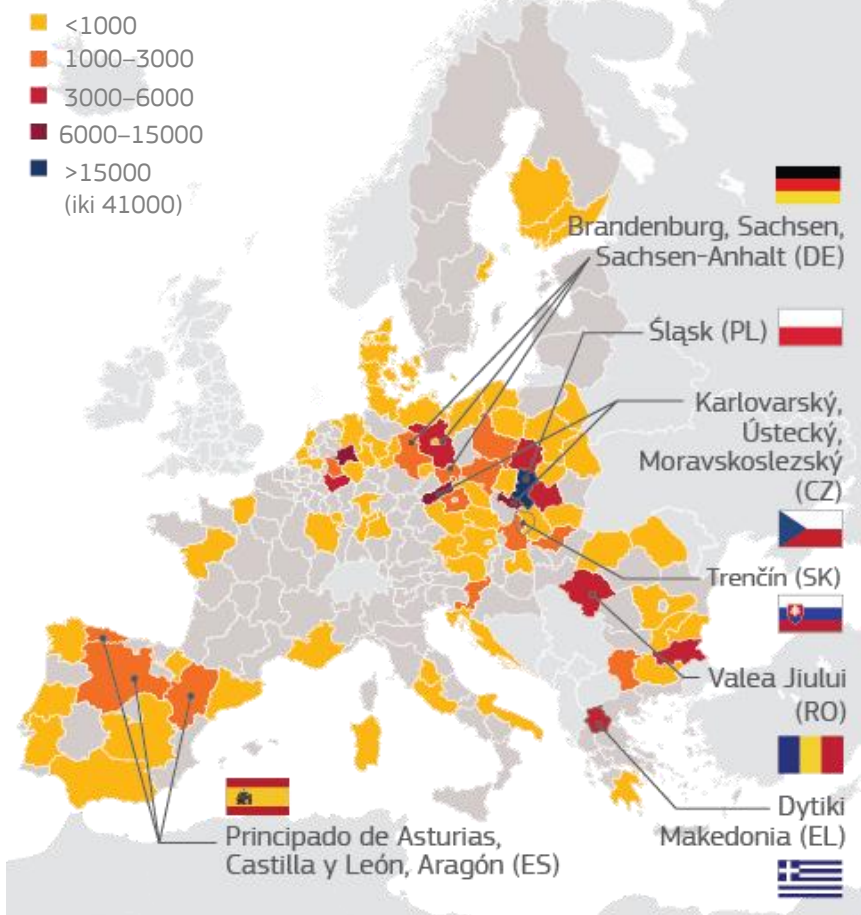
Kad mūsų visuomenė pereitų prie darnesnio vystymosi, turime užtikrinti, kad mūsų politika padėtų visiems europiečiams įgyvendinti šiuos pokyčius, be kita ko, suteikiant jiems būtinų įgūdžių. Pavyzdžiui, Komisija pradėjo Anglijų pramonės regionų pertvarkos iniciatyvą, kuri padeda rengti strategijas ir projektus, skirtus perspektyviems socialiniams, ekonominiams ir technologiniams pokyčiams tam tikruose ES regionuose, ir kuri taip pat bus taikoma nuo daug anglies dioksido išmetančios ekonominės veiklos smarkiai priklausantiems regionams. Tokios ankstyvos iniciatyvos, kuriomis

rengiamasi permainoms, turėtų būti stiprinamos ir taikomos kituose sektoriuose, kuriuose reikia pokyčių. Pavyzdžiui, tai galėtų būti automobilių ir tam tikri maisto sektoriai.

ES iš anksto planuoja anglies regionų pertvarką

Galimai praradimų darbo vietų skaičius ES-27

2030 m. (kaupiamasis rodiklis)

Šaltinis – Europos Komisija (Jungtinio tyrimų centro GD, REGIO GD).

Užtikrinti, kad permainos būtų socialiai įtraukios, teisingos ir sąžiningos, taip pat bus labai svarbu siekiant, kad visuomenė pritartų veiksams, kurių reikia imtis, ir kad tos permainos būtų sėkmingos visiems. Tam reikia aktyvesnio ir teisingesnio dalyvavimo darbo rinkoje, kartu daugiausia dėmesio skiriant darbo vietų kokybei ir darbo sąlygoms. Tai taip pat reiškia pagarbą mažumų teisėms.

Tvarkinga, teisėta ir tinkamai valdoma migracija šiuo atžvilgiu gali suteikti galimybių Europos ekonomikai, sprendžiant demografines problemas tiek migrantų kilmės šalyse, tiek jų kelionės tikslo šalyse. Visų migrantų, kurie pagrįstai ir teisėtai yra apsistoję ES, integracija ir visapusiškas dalyvavimas visuomenės gyvenime – nesvarbu, ar tai yra kultūriniai, socialiniai ar ekonominiai aspektai, – yra bendra atsakomybė ir labai svarbus veiksnys siekiant užtikrinti socialinę sanglaudą⁵².

⁵² COM(2016) 377.

Kad būtų pereita prie darnesnio vystymosi taip pat reikalingos investicijos į veiksmingas ir integruotas socialinės apsaugos sistemas, įskaitant kokybiškas paslaugas, tokias kaip švietimas, mokymas, mokymasis visą gyvenimą, vaikų priežiūra, popamokinė priežiūra, sveikatos ir ilgalaikė priežiūra. Šios investicijos yra būtinos siekiant užtikrinti lygias galimybes visiems ir skatinti ekonominę ir socialinę konvergenciją. Visų pirma sveikatos priežiūros sistemos turi keistis taip, kad šios paslaugos būtų visiems lengvai prieinamos ir įperkamos, suteikiančios geresnių galimybių gauti vaistų, labiau orientuotos į pacientus ir sveikatos ugdymą bei ligų prevenciją. Be to, šiose sistemose reikėtų daugiau dėmesio skirti geresniam sveikatos priežiūros darbuotojų poreikių planavimui ir prognozavimui ir plačiau naudoti ekonomiškai efektyvias skaitmenines technologijas⁵³.

Todėl vienu svarbiausių ES ir jos valstybių narių prioritetų turi likti socialinės investicijos. Svarbus atskaitos taškas – Diskusijoms skirtas dokumentas dėl socialinės Europos⁵⁴, kuriame išsamiai nagrinėjamos galimybės mūsų socialinius modelius pritaikyti prie mums kylančių uždavinių. Pagrindinė ES pažangos šioje srityje priemonė – 2017 m. lapkričio mėn. ES institucijų paskelbtas Europos socialinių teisių ramstis. Jo tikslas – pateikti atnaujinto darbo ir gyvenimo sąlygų gerinimo proceso gaires. Juo nustatomi pagrindiniai užimtumo ir socialinės srities principai ir teisės. Dabar dėmesį turime sutelkti į jo įgyvendinimą. Be to, turime užtikrinti, kad ramsčio įgyvendinimas padėtų žmonėms įgyti tinkamų įgūdžių tinkamoms darbo vietoms, kuriomis siekiama pereiti prie ekologiškos ekonomikos.

Perėjimas prie darnesnio vystymosi taip pat turi tęstis, kad valstybės narės ir regionai galėtų stiebtis į viršų ir artėti vieni prie kitų, kartu išvengiant platesnio masto regioninės neteisybės ir nelygybės atskirose ES miesto ir kaimo vietovėse ir jų tarpusavyje.

Nors 75 proc. ES teritorijos yra kaimo vietovės, daugiau kaip du trečdaliai ES gyventojų gyvena miestuose. Jie sukuria iki 85 proc. ES BVP, suvartoja apie 60–80 proc. visos suvartojamos energijos ir paprastai susiduria su tokiais sunkumais, kaip transporto spūstys, tinkamo būsto trūkumas, oro tarša ir infrastruktūros būklės blogėjimas⁵⁵. ES miestų darbotvarkės įgyvendinimas ir plėtojimas turėtų likti prioritetu ir turėtų būti aktyviau siekiama sinergijos su įvairiomis tvarumo politikos sritimis ir kitomis priemonėmis.

Kaimo vietovės taip pat yra pagrindinės mūsų suvartojamo maisto, energijos ir medžiagų tiekėjos, todėl pereinant prie darnesnio vystymosi jos yra labai svarbios. Vienas iš pavyzdžių, kaip galima labai prisidėti prie mūsų ekonomikos priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo kuriant darbo vietas kaimo vietovėse, yra bioekonomika. Geri ekonominių galimybių kaimo vietovėse, apimančių kultūros ir gamtos paveldo apsaugą ir stiprinimą, pavyzdžiai taip pat yra tvarios turizmo ir maisto sistemos.

Siekiant sparčiau pereiti prie darnesnio vystymosi ir taikyti tinkamus reguliavimo ir kitus metodus, kuriais stiprinamos kaimo vietovės ir apsaugomos vienodos gyvenimo sąlygos, vien ES priemonių, pavyzdžiui, sanglaudos ir kaimo plėtros politikos, įskaitant ES pažangiųjų kaimų iniciatyvą, nepakaks ir veiksmų turės imtis visos suinteresuotosios šalys, įskaitant nacionalines ir regionines.

⁵³ 2017 m. sveikatos priežiūrai skirta iki 9,6 proc. Europos BVP, todėl vis svarbiau didinti sveikatos priežiūros išlaidų veiksmingumą ir spręsti lėšų švaistymo problemą.

⁵⁴ COM(2017) 206, Diskusijoms skirtas dokumentas dėl socialinio Europos aspekto, 2017 m. balandžio 26 d.

⁵⁵ Jungtinių Tautų 11 darnaus vystymosi tikslas: pasiekti, kad miestai taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs. Žr. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/cities/>.

3.2 Horizontalieji perėjimo prie darnesnio vystymosi veiksniai

3.2.1 Švietimas, mokslas, technologijos, moksliniai tyrimai, inovacijos ir skaitmeninimas

Būtina sąlyga siekiant darnaus vystymosi tikslų, o galiausiai ir tvarios ES ekonomikos yra švietimas, mokslas, technologijos, moksliniai tyrimai ir inovacijos⁵⁶. Turime ir toliau didinti informuotumą, gilinti žinias ir ugdyti įgūdžius. Turėtume daugiau investuoti šiose srityse, jas orientuodami į darnaus vystymosi tikslus.

Tvarumo kultūrai sukurti yra būtinas švietimas, mokymas ir mokymasis visą gyvenimą. ES vadovai susitarė iki 2025 m. sukurti Europos švietimo erdvę, kad būtų išnaudotas visas švietimo, mokymo ir kultūros potencialas skatinant darbo vietų kūrimą, ekonomikos augimą ir socialinį teisingumą. Švietimas yra ir akivaizdus privalumas, ir neįkainojama priemonė darniam vystymuisi užtikrinti. Todėl daugiausia dėmesio būtina skirti lygesnėms galimybėms dalyvauti įtraukioje, aukštos kokybės švietimo ir mokymo sistemoje visais gyvenimo etapais: nuo ankstyvojo ugdymo iki aukštojo mokslo ir suaugusiųjų švietimo. Visų lygmenų švietimo įstaigos turėtų būti skatinamos vykdydamos savo veiklą vadovautis darnaus vystymosi tikslais ir remiamos, kad taptų vietomis, kur su tvarumu susiję įgūdžiai būtų ne tik ugdomi, bet ir aktyviai taikomi. Taip pat turėtų būti siekiama pertvarkyti ir modernizuoti švietimo sistemas: nuo žaliųjų mokyklų ir žaliųjų universitetų padalinių statybos iki skaitmeninei ekonomikai pritaikytų naujų įgūdžių tobulinimo.

Ateityje prioritetą reikėtų teikti IRT naudojimo ir pagrindinių skaitmeninių gebėjimų tobulinimui pagal ES skaitmeninio švietimo veiksmų planą⁵⁷ ir orientavimuisi į dirbtinį intelektą⁵⁸. Aiškus prioritetas, kad būtų pasiekti darnaus vystymosi tikslai, – išnaudoti skaitmeninės transformacijos galią. ES yra visapusiškai įsipareigojusi plėtoti pagrindinių skaitmeninių technologijų, pavyzdžiui, junglumo, daiktų interneto, kibernetinio saugumo, blokų grandinės ar itin našaus skaičiavimo, pajėgumus ir kompetenciją ir kartu turi omenyje galimą neigiamą išorinį skaitmeninių infrastruktūrų poveikį.

Dirbtinio intelekto srityje ES atsilieka nuo Kinijos ir Jungtinių Valstijų⁵⁹. ES turi greitai jas pasivyti, kad gautų ekonominės naudos ir kartu pirmautų pasaulyje formuojant būtiną naują etiką, kuri turėtų būti taikoma kartu su šia nauja technologija. Tai padėtų ES užtikrinti, kad dirbtinis intelektas atneštų daugiau naudos nei žalos žmonių gyvenimui ir darbui. Dėl galimybės akimirksniu apdoroti didelius duomenų kiekius dirbtinis intelektas galėtų gerokai padidinti našumą daugelyje sričių, pvz., sveikatos priežiūros, energetikos, žemės ūkio, švietimo ir aplinkos apsaugos. Pavyzdžiui, žemės ūkio sektoriuje mokslininkai šiuo metu naudoja dirbtinį intelektą ir didelius duomenų rinkinius, kad galėtų prognozuoti pasėlių derlių kelis mėnesius iki derliaus nuėmimo ir taip galbūt padėti ūkininkams padidinti našumą, priimti informacija pagrįstus sprendimus dėl augalų sodinimo ir galiausiai padidinti apsirūpinimo maistu saugumą⁶⁰.

⁵⁶ Tolesnių veiksmų, susijusių su „Rio+20“ ir visų pirma darnaus vystymosi tikslais, ekspertų grupės ataskaita „The Role of Science, Technology and Innovation Policies to Foster the Implementation of the Sustainable Development Goals“.

⁵⁷ COM(2018) 22 final.

⁵⁸ 2018 m. lapkričio mėn. Europos Komisija pradėjo projektą „AI Watch“ siekdama stebėti su dirbtiniu intelektu susijusius pokyčius ES ir visame pasaulyje ir suteikti būtiną analitinį tolesnių veiksmų pagrindą.

⁵⁹ Europos Komisija „JAV, Kinijos ir ES dirbtinio intelekto planai. Kokia mūsų padėtis?“ 2018 m. sausio mėn. Žr. https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/dem/monitor/sites/default/files/DTM_AI%20USA-China-EU%20plans%20for%20AI%20v5.pdf.

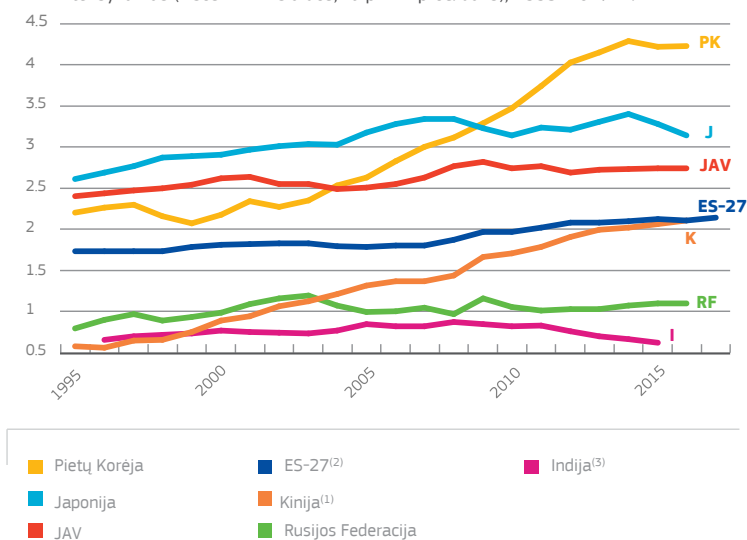
⁶⁰ Jiaxuan You, Xiaocheng Li, melvin low, David B. Lobell, Stefano Ermon „Sustainability and Artificial Intelligence Lab, Combining Remote Sensing Data and Machine Learning to Predict Crop Yield“. Žr. <http://sustain.stanford.edu/crop-yield-analysis>.

Svarbų vaidmenį skatinant pokyčius atlieka moksliniai tyrimai ir inovacijos. Jie yra pokyčių poveikio analizės priemonė ir būdas užtikrinti, kad dėl bet kokios permainos mūsų gerovė padidėtų. Jie taip pat leidžia mums taupyti lėšas. Didesnės investicijos į inovacijas ir technologinę plėtrą šiandien padės mums ilginiui sumažinti mūsų ilgalaikių politinių tikslų, pavyzdžiui, susijusių su mūsų klimato ir aplinkos apsaugos tikslais, įgyvendinimo išlaidas. Europa turi protų, įgūdžių ir prigimtinio kūrybiškumo. Dėl savo turtingos mokslininkų ir novatorių bendruomenės stipriųjų pusių ES yra palankioje padėtyje imtis vadovaujamo vaidmens plėtojant ir diegiant ekologišką ir integracinį augimą lemiančius sprendimus, kurie bus taikomi tiek ES, tiek visame pasaulyje.

Tačiau kad būtų galima visapusiškai išnaudoti šį potencialą, ES valstybės narės turi padidinti savo išlaidas moksliniams tyrimams. ES susitarė, kad iki 2020 m. į mokslinius tyrimus, technologinę plėtrą ir inovacijas turėtų būti investuojama 3 proc. ES valstybių narių BVP, tačiau šio tikslo dar toli gražu nepasiekėme.

Investicijomis į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą (MTTP) Kinija lenkia ir ES, ir JAV

MTTP intensyvumas (visos MTTP išlaidos, kaip BVP proc. dalis), 1995–2017 m.

Šaltinis: Mokslinių tyrimų ir inovacijų GD Reformų ir ekonominio poveikio skyriaus informacija apie šalis; Eurostato, EBPO, UNESCO duomenys.
Pastabos: (1) Kinija neapima Honkongo. (2) ES-27 neapima Jungtinės Karalystės. (3) 2012, 2013 ir 2014 m. Indijos duomenų nėra. Naudotas vertes ekstrapoliavo RTD GD.

ES lygmeniu tvarų konkurencingumą, ekonomikos augimą ir investicijas skatina bendrosios mokslinių tyrimų ir inovacijų programos. Siekiant sparčiau pereiti prie darnesnio vystymosi, be mokslinių tyrimų ir inovacijų finansavimo, reikia strateginio požiūrio į investicijas, kad susidarytų sąlygos novatoriškiems sprendimams atsirasti rinkoje, nes jiems sukurti dažnai reikia kapitalui imlių ir labai rizikingų investicijų. Siekiant padėti sumažinti tokių investicijų riziką ir taip padidinti jų patrauklumą privačioms suinteresuotosioms šalims buvo sukurtos tokios priemonės kaip Europos strateginių investicijų fondas. Be to, padėti šioje srityje gali neseniai pasiūlyta Europos inovacijų taryba, remdama aukščiausio lygio novatorius, startuolius, mažąsias įmones ir mokslininkus, kad jie galėtų sėkmingai įgyvendinti su didele rizika susijusius novatoriškus projektus, plėsti veiklą tarptautiniu mastu ir pasinaudoti intelektinėmis sąsajomis.

ES ir jos valstybės narės galėtų sutelkti dėmesį į proveržio ir ardumų technologijų ir novatoriškų bendrovių, kurios gali tapti ES ir pasaulio rinkos lyderėmis pereinant prie darnesnio vystymosi, finansavimą, taip pat į veiksmingą šių inovacijų diegimą laiku.

Daugiausia dėmesio reikėtų skirti tvarioms ir novatoriškoms ūkininkavimo ir maisto sistemoms, švarioms technologijoms, žmonių ir gyvūnų sveikatai, ekosistemų sprendimams ir tausiai išteklius naudojančioms produktams bei gamybos metodams. Kad būtų skatinamas veiksmingas inovacijų diegimas siekiant darnaus vystymosi, taip pat reikalinga palanki reglamentavimo sistema.

ES ir jos valstybės narės taip pat turėtų skatinti glaudesnius mokslo ir verslo ryšius. Darniam vystymuisi remti yra svarbūs ES mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir inovacijų centrai ir inkubatoriai, kad mokslininkai ir verslininkai galėtų susitikti, keistis geriausia patirtimi ir skatinti inovacijas. Didelės bendrovės gali turėti lėšų savo mokslinių tyrimų veiklai plėtoti, tačiau mažosios ir vidutinės įmonės tokių galimybių dažnai neturi. Įveikti šį atotrūkį gali padėti glaudesni ir labiau tiesioginiai ryšiai su mokslinių tyrimų bendruomene.

Langelis. Žinių trikampį – švietimą, mokslinius tyrimus ir verslą – jungia Europos inovacijos ir technologijos institutas (EIT) su 40 inovacijų centrų visoje ES. Jau sukurtos kelios **žinių ir inovacijų bendrijos** ir jų bus sukurta daugiau. Šios bendrijos **sprendžia pagrindinius ES visuomenės uždavinius, susijusius su darnaus vystymosi tikslais**, pavyzdžiui, klimato, energijos, maisto, sveikatos, žaliavų, skaitmeninės ekonomikos, judumo mieste ir pažangiosios gamybos srityse. Šiuos uždavinius bendrai sprendžia daugiau nei 1 200 partnerių, vykdančių verslo, mokslinių tyrimų ir švietimo veiklą.

3.2.2 Finansavimas, kainodara, apmokestinimas ir konkurencija

Neveikimo kaina vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu didžiulė. Kita vertus, perėjimas prie darnesnio vystymosi reiškia dideles investicijas trumpuoju laikotarpiu ir visapusiškas finansų sistemos veikimo permainas. Apskaičiuota, kad darnaus vystymosi tikslams įgyvendinti visame pasaulyje reikia apie 4,5–6 trln. EUR⁶¹. Norint pasiekti Paryžiuje sutartus 2030 m. ES tikslus, be kita ko, 40 proc. sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, reikia maždaug 180 mlrd. EUR papildomų investicijų. Viešąsias lėšas reikia geriau ir racionaliau orientuoti į darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimą, tačiau savo poreikių nepatenkinsime, jei prie darnesnio vystymosi taip pat nepereis privatusis sektorius. Telkiant lėšas permainoms finansuoti reikia laipsniškai atsisakyti finansuoti projektus, kurie nepadaeda siekti ekologiško ir integracinio ekonomikos augimo.

Pritraukti privačiojo sektoriaus lėšų viešosioms reikmėms siekiama Investicijų planu Europai. 2015 m. įsteigtas Europos strateginių investicijų fondas, šio plano finansavimo priemonė, iki šiol iš viso pritraukė 370 mlrd. EUR investicijų pagrindinėse srityse, būtinose Europos ekonomikai modernizuoti. Tai yra atsinaujinančioji energija, energijos vartojimo efektyvumas, moksliniai tyrimai, plėtra ir inovacijos, taip pat socialinė infrastruktūra, pavyzdžiui, socialinis arba įperkamas būstas. Kitoje 2021–2027 m. finansinėje programoje Komisija pasiūlė padvigubinti biudžeto išteklius socialiniam sektoriui, įskaitant socialinį verslumą, ir finansuoti tik tvarią infrastruktūrą. Europos investicijų banko grupė jau šiandien yra didžiausia pasaulyje daugiašalė kovos su klimato kaita finansavimo teikėja – klimato kaitai švelninti ir prisitaikyti prie jos ji skiria mažiausiai 25 proc. savo investicijų.

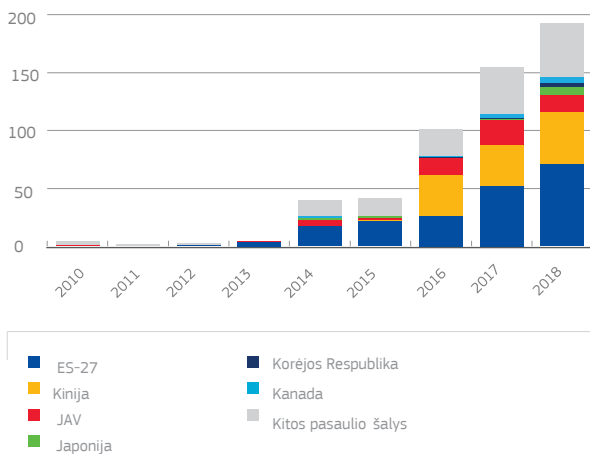
Komisija, remdamasi aukšto lygio ekspertų grupės rekomendacijomis, taip pat nustatė veiksmų gaires, kaip padidinti finansavimo vaidmenį siekiant sukurti gerai veikiančią ekonomiką, kurioje pasiekiami aplinkosaugos ir socialiniai tikslai. Tvaraus finansavimo

⁶¹ Jungtinių Tautų prekybos ir plėtros konferencija. Žr.

<http://www.eurasia.undp.org/content/rbec/en/home/blog/2017/7/12/What-kind-of-blender-do-we-need-to-finance-the-SDGs-.html>.

veiksmų planas⁶² ir po jo pateikti pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų padės investuotojams priimti informacija pagrįstus investicinius sprendimus, grindžiamus aiškiais tvarių investicijų apibūdinimo kriterijais. Tai turėtų padėti spartinti ir didinti platesnes investicijas į tvarius projektus tiek ES, tiek visame pasaulyje, taip pat investuotojams suteikti paskatų atsisakyti netvarių investicijų.

Žaliųjų obligacijų daugėja, bet jų dalis pasaulinėje obligacijų rinkoje tebėra nereikšminga (apie 1 %)
Metinės žaliųjų obligacijų emisijos pagal šalis

Šaltinis: Pasaulio bankas, „Bloomberg“.

Daugiau dėmesio reikėtų skirti tvaraus finansavimo ir realiosios ekonomikos susiejimui, kad iš investuotojų pusės padidėjusią tvarių produktų ir paslaugų paklausą atitiktų didesnė pasiūla. Šiuo atžvilgiu labai svarbus bus veiksmingas išorės poveikio įkainojimas. Taip pat reikėtų dėti daugiau pastangų informuoti Europos piliečius apie finansų sistemą, kad jie daugiau žinotų apie įmonių veiklą, kurią jie finansuoja, ir apie tai, kaip iš fondų valdytojų pareikalauti atskaitomybės, jei jų lėšos nėra tvariai valdomos.

ES pirmąją užtikrindama visapusišką finansų sistemos perėjimą prie darnesnio vystymosi taip:

- ✓ **nustatydama bendrą kalbą:** nustatyta suderinta ES klasifikavimo sistema (taksonomija), kuria apibrėžiama, kokia ekonominė veikla yra tvari, ir nustatomos sritys, kuriose tvarios investicijos gali daryti didžiausią poveikį;
- ✓ **mažindama ekologinio manipuliavimo riziką:** sukuriama ekologiškų finansinių produktų standartai ir ženklai, kad investuotojai galėtų lengvai nustatyti, kurios investicijos atitinka ekologinius ar mažo anglies dioksido kiekio technologijų kriterijus;
- ✓ **reikalaujama į konsultacijas investicijų klausimais įtraukti tvarumo aspektą:** reikalaujama, kad draudimo ir investicinės įmonės konsultacijas klientams teiktų pagal jų pageidavimus tvarumo klausimais;
- ✓ **kurdama tvarumo lyginamuosius indeksus ir didindama jų skaidrumą;**
- ✓ **išaiškindama institucinių investuotojų ir turto valdytojų pareigas:** užtikrinama, kad priimdami sprendimus dėl investicijų jie atsižvelgtų į tvarumo aspektus, ir sugriežtinami jiems taikomi informacijos atskleidimo reikalavimai;
- ✓ **didindama įmonių ataskaitų skaidrumą:** peržiūrėtos nefinansinės informacijos atskleidimo gairės;

⁶² Tvaraus finansavimo veiksmų planas. Žr. https://ec.europa.eu/info/publications/180524-proposal-sustainable-finance_en.

- ✓ **integruodama tvarumą į rizikos ribojimo taisykles:** taikomas žaliojo rėmimo koeficientas tais atvejais, kai tai pateisinama rizikos požiūriu, siekiant apsaugoti finansinį stabilumą.

Siekiant apsaugoti valdžios institucijų finansinį pajėgumą investuoti į perėjimą prie darnesnio vystymosi, taip pat reikia imtis veiksmų, kad visais lygmenimis būtų įgyvendinta tvari fiskalinė reforma. Turėtume stiprinti kovą su mokesčių slėpimu ir pelno mokesčio vengimu. Siekiant spręsti mokesčių rojų, kenkiančių ir ES, ir besivystančių šalių mokesčių bazei, problemą, būtinas tarptautinis bendradarbiavimas.

Žvelgiant plačiau, ES mokesčių sistemos ir kainodara turėtų būti kuriamos taip, kad atspindėtų realias išlaidas, spręstų mūsų pagrindinius socialinius ir aplinkosaugos klausimus ir skatintų elgsenos pokyčius visoje ekonomikoje. Tvari konkurencija priklauso nuo kainų, kurios atspindi tikrąsias gamybos ir naudojimo išlaidas – internalizuoja išorės poveikį⁶³.

Reguliavimo institucijos, verslo lyderiai ir pilietinė visuomenė turi bendradarbiauti, kad būtų sudarytos vienodos sąlygos, atitinkančios darnaus vystymosi tikslus, ir skatintų vystymąsi, dėl kurio tvarūs produktai ir paslaugos taptų įperkamesni.

Tam fiskalinės sistemos turėtų būti keičiamos taip, kad valstybės narės mažintų darbo jėgos mokesčius ir didintų mokesčius, taikomos kapitalui, taršai, nebrangiems ištekliams ir kitam aplinkai daromam išoriniam poveikiui⁶⁴. Siekiant užkirsti kelią aplinkos būklės blogėjimui ir jį ištaisyti, taip pat neužkrauti naštos mokesčių mokėtojams, turi būti taikomi principai „naudotojas moka“ ir „teršėjas moka“. Šiuo metu ES mokestinės pajamos iš darbo jėgos tebėra aštuonis kartus didesnės nei pajamos, gaunamos iš aplinkosaugos mokesčių, ir laikui bėgant tik kelios ES valstybės narės sumažino darbo jėgos mokesčių dalį ir padidino aplinkosaugos mokesčių dalį.

94%

Beveik visi europiečiai sutaria, kad už didelių teršėjų padarytos žalos ištaisymą jie patys ir turi būti atsakingi.

Eurobarometro apklausa apie požiūrį į aplinką, 2017 m.

Transporto išorės išlaidos ES yra labai didelės

Europos Komisija atlieka visų transporto rūšių išorės išlaidų, apimančių grūstis, avarijas, CO2 išmetimą, triukšmą, oro taršą, žalą buveinėms, internalizavimo tyrimą ir šių išlaidų palyginimą su naudotojų patiriamomis išlaidomis. Siekiama įvertinti, koku mastu ES įgyvendinami principai „naudotojas moka“ ir „teršėjas moka“, ir nustatyti neigiamo išorinio poveikio tolesnio internalizavimo galimybes. Preliminarūs rezultatai rodo, kad bendros ES valstybių narių transporto išorės išlaidos sudaro apie 1 000 mlrd. EUR per metus, t. y. beveik

⁶³ Verslo ir darnaus vystymosi komisijos ataskaita „Better Business Better World“, 2017 m. sausio mėn.

⁶⁴ Verslo ir darnaus vystymosi komisijos ataskaita „Better Business Better World“, 2017 m. sausio mėn.

7 proc. BVP. Šio tyrimo, kuris turi būti baigtas iki 2019 m. vidurio, išvados bus svarbus indėlis būsimose diskusijose dėl ES transporto politikos ateities.

Taip pat turime užtikrinti, kad permainos būtų socialiai teisingos, kad jų išlaidos būtų teisingai paskirstytos mokesčių mokėtojams ir kad kiekvienas mokėtų teisingą dalį. Reikiamas mokesčių perkėlimas ir priešingų rezultatų duodančių finansinių paskatų, pvz., išskatinio kuro subsidijų, panaikinimas gali turėti regresinių pasekmių ir labiau paveikti nepasiturinčiuosius. Todėl politikos formuotojai turi panaudoti visus svarbius svertus ir užtikrinti, kad, be, pavyzdžiui, aktyvių darbo rinkos priemonių, švietimo ir mokymo, permainos būtų neatsiejamoms nuo priemonių, dėl kurių fiskalinės sistemos ir apmokestinimas taptų labiau progresiniai ir kuriomis būtų atsižvelgiama į pažeidžiamiausias grupes⁶⁵.

Ateityje, siekiant ES sudaryti sąlygas pereiti prie veiksmingesnės ir tvaresnės ekonomikos ir užtikrinti vienodas sąlygas įmonėms, ES bendrojoje rinkoje taip pat bus svarbu suderinti neigiamo išorinio poveikio visuomenei ir aplinkai apmokestinimą⁶⁶. Pavyzdžiui, šiandien ES energijos apmokestinimo teisinė sistema vis dar prieštarauja ES aplinkos ir klimato kaitos tikslams⁶⁷ – tai turi neigiamą poveikį sutartiems politikos tikslams. Būtina pokyčių sąlyga bus vieningo balsavimo Taryboje reikalavimo atsisakymas pagal Komisijos komunikatą „Siekiant veiksmingesnio ir demokratiškesnio ES mokesčių politikos sprendimų priėmimo“⁶⁸.

Be to, svarbi bendro politikos priemonių derinio ir perėjimo prie darnesnio vystymosi dalis yra konkurencija. Konkurencijos politika prisideda prie ekonominės demokratijos ir lygybės. Ji suteikia galimybę turėti prieinamas kainas, kokybę ir pasirinkimą, taip pat žaboja nepagrįstai išvirtinusią ekonominę galią. Faktai⁶⁹ rodo, kad konkurencijos politika teikia santykinai didesnę pranašumą skurdesniems namų ūkiams, palyginti su turtingesniais namų ūkiais, ir lemia veiksmingesnį išteklių paskirstymą, taip pat skatina inovacijas, visų pirma mažai tirtų technologijų.

Langelis. Tvarumas – svarbus ES valstybės pagalbos politikos aspektas, ypač nuo jos modernizavimo pastaruoju metu. 94 proc. visos valstybės pagalbos ES buvo skirta horizontaliesiems bendro intereso tikslams, kaip antai aplinkos apsaugai, moksliniams tyrimams, plėtrai, inovacijoms ir regioninei plėtrai. 54 proc. visų išlaidų teko aplinkosauginei naudai didinti ir energijai taupyti⁷⁰.

3.2.3 Atsakingas verslas, įmonių socialinė atsakomybė ir nauji verslo modeliai

Esminis vaidmuo pereinant prie darnesnio vystymosi tenka įmonėms. Per pastaruosius dešimtmečius tiek savanoriškai, tiek valdžios institucijų paskatintos vis daugiau įmonių į pagrindinius savo tikslus įtraukia atsakomybę už aplinkos apsaugą ir socialinę atsakomybę. Vis daugiau įmonių darnaus vystymosi tikslus laiko neatskiriama savo konkurencingumo ir

⁶⁵ „Mokesčių politika Europos Sąjungoje. 2018 m. tyrimas“. Žr.

https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/company-tax/tax-good-governance/european-semester/tax-policies-european-union-survey_en. 2018 m. gruodžio mėn. Komisija pradėjo tyrimą dėl visuotinių tendencijų, susijusių su klimato kaita, skaitmeninimu, gyventojų senėjimu ir kt., ir jų poveikio ES šalių ekonomikai, ypač ES mokesčių sistemų tvarumui.

⁶⁶ COM(2019) 8 final.

⁶⁷ COM(2019) 8 final.

⁶⁸ COM(2019) 8 final.

⁶⁹ Dierx, Adriaan, Ilzkovitz, Pataracchia, Ratto, Thum-Thysen and Varga (2017 m.) „Does EU competition policy support inclusive growth?“, *Journal of Competition Law & Economics*, 13 tomas, Nr. 2; EBPO „Factsheet on how competition policy affects macro-economic outcomes“ (2014 m. spalio mėn.); Fabienne Ilzkovitz ir Adriaan Dierx, „Ex-post economic evaluation of competition policy enforcement: A review of the literature“, Konkurencijos GD, 2015 m. birželio mėn.

⁷⁰ http://ec.europa.eu/competition/state_aid/scoreboard/index_en.html

augimo strategijos dalimi. Jos suprato, kad atsakingas verslas gali užtikrinti tvaresnį pelną ir augimą, naujas rinkos galimybes ir ilgalaikę vertę akcininkams.

Atsižvelgiant į didėjančią tiekimo grandinių sudėtingumą ir globalizaciją, svarbu skatinti taikyti aukštus tvarumo standartus ir trečiojoje šalyje. ES įmonių ir vartotojų verslo praktikos, vartojimo ir gamybos modeliai neturėtų netiesiogiai prisidėti prie žmogaus teisių pažeidimų ar aplinkos būklės blogėjimo kitur pasaulyje.

Per pastaruosius dvejus metus ES sustiprino akcininkų⁷¹ ir investuotojų⁷² teises – tai padėjo jiems suprasti įmonių veiklos finansinius ir nefinansinius aspektus ir sudaryti jiems sąlygas geriau užtikrinti įmonių atskaitomybę. Viešųjų pirkimų teisės aktuose ES taip pat įgyvendino naujus aplinkos apsaugos ir socialinius kriterijus, kad paskatintų įmones socialiai atsakingai kurti produktus ir paslaugas. Siekdama užtikrinti, kad ES įmonės tam tikrus mineralus ir metalus importuotų tik iš atsakingų šaltinių, kurie nenaudoja pelno ginkluotiesiems konfliktams finansuoti, ES priėmė Konflikto zonų naudingųjų iškasenų reglamentą⁷³. Šiomis aplinkybėmis taip pat svarbus neseniai priimtas Tvaraus finansavimo veiksmų planas, nes jis susieja finansų sistemą su tvaresniais projektais⁷⁴.

Tačiau akivaizdu, kad visais lygmenimis galima nuveikti daugiau. ES lygmeniu siekiama nustatyti tinkamas priemones ir praktiškus būdus, kaip būtų galima skatinti tvaresnį verslą, – šis darbas duoda tolesnių rezultatų ir stiprina ES įmonių konkurencinį pranašumą šioje srityje. Turėsime apsvarstyti įvairių formų papildomas paskatas įmonėms, kad jos galėtų į savo veiklą integruoti darnaus vystymosi tikslus, įskaitant besiformuojančių technologijų ir žiedinės ekonomikos potencialo nagrinėjimą. Vykdydama tiek vidaus, tiek išorės veiksmus ES turės toliau skatinti įgyvendinti tarptautiniu mastu sutartas gaires ir principus, susijusius su atsakingu verslu, kaip antai JT verslo ir žmogaus teisių pagrindinius principus. Tai svarbu ir siekiant užtikrinti vienodas sąlygas tarptautiniu mastu.

Ateityje svariai prisidėti prie tvaraus ekonomikos augimo ir tvaresnių verslo modelių atsiradimo, juos skatinant ir plėtojant atsakingai, gali bendradarbiaujamoji ekonomika, kurioje vartotojai gali tiesiogiai bendrauti vieni su kitais. Tačiau šiuo metu visoje ES skirtingų

⁷¹ 2017 m. gegužės 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/828, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2007/36/EB nuostatos, susijusios su akcininkų ilgalaikio dalyvavimo skatinimu (tekstas svarbus EEE).

⁷² 2014 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/95/ES, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2013/34/ES nuostatos dėl tam tikrų didžiųjų įmonių ir grupių nefinansinės ir įvairovės informacijos atskleidimo (tekstas svarbus EEE).

⁷³ Konflikto zonų naudingųjų iškasenų reglamentas (ES) 2017/821.

⁷⁴ https://ec.europa.eu/info/publications/180524-proposal-sustainable-finance_en#investment. Išsamesnės informacijos apie naujausią ES pažangą, padarytą įmonių socialinės atsakomybės ir atsakingo verslo, taip pat verslo ir žmogaus teisių srityje, bus pateikta 2019 m. pradžioje, per ES pramonės dienas.

reguliavimo priemonių įvairovė kelia neaiškumų tiek tradiciniams veiklos vykdytojams, tiek naujų paslaugų teikėjams, tiek vartotojams, o tai trukdo augti ES bendradarbiaujamajai ekonomikai ir su ja susijusioms naujoms ir novatoriškoms paslaugoms.

Svarbų vaidmenį sprendžiant tvarumo uždavinius ir kartu skatinant integracinį augimą ir darbo vietų kūrimą vietoje, bendrą gerovę ir socialinę įtrauktį taip pat gali atlikti socialinis verslumas, kurio tikslas – spręsti bendruomenės problemas. Šiuo metu socialinės įmonės paprastai koncentruojasi konkrečiose nišose, visų pirma vietos lygmens, ir veiklos Europos Sąjungoje neplečia. Svarbi problema tebėra finansavimas, todėl ES socialinėms įmonėms skiria daugiau lėšų. Kaip ir bendradarbiaujamajai ekonomikai, kliudyti gali sudėtinga reguliavimo sistema arba jos nebuvimas ir vietos lygmens apribojimai. Pavyzdžiui, Prancūzijoje šio sektoriaus ypatumai pripažinti ir šioms įmonėms naujas postūmis suteiktas 2014 m. nustačius specialią teisinę sistemą.

3.2.4 Atvira ir taisyklėmis grindžiama prekyba

Atvira ir taisyklėmis grindžiama prekyba yra viena iš geriausių priemonių mūsų ir mūsų partnerių gerovei, mūsų gyvenimo lygiui ir mūsų planetos ir demokratijos tvarumui didinti. Jei norime užtikrinti tvarią Europą tvariame pasaulyje, pasauliniams standartams formuoti svarbu pasinaudoti mūsų daugiašalėmis institucijomis ir dvišaliais bei daugiašaliais prekybos susitarimais.

Protekcionistinės tendencijos ir požiūris „visų pirma – mano šalis“ gali sukelti konfliktus, be to, labai trukdo kurti tvarią planetą, o tokiam tikslui įgyvendinti paprastai reikalingas tarptautinis bendradarbiavimas. Tvirtai remti ir palaikyti daugiašalę sistemą yra gyvybiškai svarbus ES interesas dėl daugelio priežasčių.

Pereidami prie darnesnio vystymosi turime dar aktyviau bendradarbiauti su panašiai mąstančiais partneriais, kad būtų galima derėtis dėl pažangių naujų taisyklių, kuriomis būtų atsižvelgiama į Jungtinių Tautų darbotvarkę iki 2030 m. Joje pripažįstama, kad prisidedant prie darnaus vystymosi tikslų itin svarbi taisyklėmis grindžiama daugiašalė prekybos sistema, kurios centre yra Pasaulio prekybos organizacija (PPO). Todėl labai svarbios dabartinės konstruktyvios ES pastangos modernizuoti PPO.

Kai dabartinės galingos šalys išsižada tarptautinių prekybos susitarimų, galimybių atsiranda ES. Kai kitos pasitraukia, jų vietą gali užimti ir yra tai padariusi ši Sąjunga, turinti labiausiai išvystytą vidaus rinką pasaulyje ir beveik pusę milijardo vartotojų. Be to, ji kuria naują ir tvaresnę prekybos pagrindą. Į visus naujus ES prekybos ir investicijų susitarimus dabar įtraukiamas skyrius dėl darnaus vystymosi, kuriame puoselėjami ir skatinami socialiniai ir aplinkos apsaugos standartai. Pirmasis susitarimas, kuriame išsamiau aptariami įsipareigojimai, priimti pagal Paryžiaus klimato susitarimą, yra 2018 m. liepos mėn. su Japonija pasirašytas ekonominės partnerystės susitarimas. 2018 m. rugsėjo mėn. pasirašiusios išsamų ekonomikos ir prekybos susitarimą ES ir Kanada susitarė dėl bendradarbiavimo prekybos ir klimato kaitos srityse. Modernizuojant asociacijos susitarimą su Čile ES derasi dėl nuostatų, susijusių su lyties aspektu.

Langelis. J.-C. Junckerio vadovaujama Komisija priėmė arba pradėjo įgyvendinti aštuonis prekybos susitarimus su 15 šalių, įskaitant Kanadą, Ukrainą, Singapūrą, Vietnamą, Japoniją ir kelias Afrikos ir Ramiojo vandenyno šalis⁷⁵. Šiuo metu ES yra sudariusi 39 prekybos

⁷⁵ Kamerūnas, Dramblio Kaulo Krantas, Gana ir PAVB EPS šalys Botsvana, Lesotas, Mozambikas, Namibija, Pietų Afrika ir Esvatinis.

susitarimus su 70 pasaulio šalių. Nuo 2010 m. ES laisvosios prekybos susitarimų esmė yra prekybos ir darnaus vystymosi nuostatos.

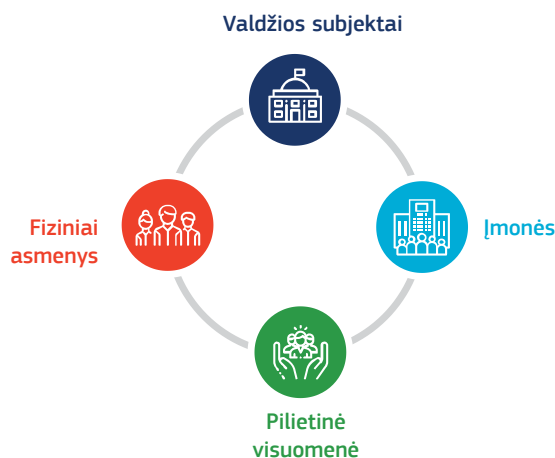
Komisija pasiūlė 15 punktų, kad būtų geriau įgyvendinami ES prekybos susitarimų prekybos ir darnaus vystymosi skyriai ir geriau užtikrinamas jų vykdymas⁷⁶. Daugiausia dėmesio skiriama glaudesniai bendradarbiavimui su įvairiomis suinteresuotosiomis šalimis, veiksmingesniam vykdymo užtikrinimui, įskaitant aktyvesnį tvarumo skyrių taikymą pagal esamą ginčų sprendimo mechanizmą, taip pat geresnei komunikacijai ir skaidrumui.

Vienas iš ES paramos besivystančioms šalims aspektų – vienašalių prekybos lengvatų taikymas pagal bendrųjų muitų tarifų lengvatų sistemą. Šios lengvatos priklauso nuo to, ar jomis besinaudojančios šalys įgyvendina pagrindines tarptautines konvencijas ir susitarimus dėl žmogaus ir darbuotojų teisių, aplinkos apsaugos ir gero valdymo, ir taip besivystančias šalis skatina tvariai kurti savo ekonomikos augimo modelius. Sunkių ir sistemingų šių konvencijų principų pažeidimų atveju Komisija šias lengvatas gali laikinai panaikinti.

3.2.5 Valdymas ir politikos suderinamumo visais lygmenimis užtikrinimas

Norint pasiekti darnaus vystymosi tikslus ir taip užtikrinti tikras tvarumo permainas visų europiečių naudai, reikia laikytis visapusiško požiūrio. ES, jos valstybės narės ir partneriai turi atsižvelgti į skirtingų tvarumo uždavinių ir galimybių sąsajas ir remti skirtingų politikos sričių, sektorių ir sprendimų priėmimo lygmenų suderinamumą.

Pereinant prie darnesnio vystymosi dalyvauti ir atlikti aktyvų vaidmenį turi visi suinteresuotieji subjektai

Mūsų tapatybės atspindys – pagarba teisinės valstybės principui, demokratijai ir pagrindinėms teisėms. Tai yra nediskutuotini principai ir vertybės, nustatyti ES sutartyse, ir visų mūsų veiksmų pagrindas. Jie taip pat yra neatskiriama Jungtinių Tautų darbotvarkės iki 2030 m. ir darnaus vystymosi tikslų dalis. Tiek pat svarbūs ir taikos, teisingumo ir institucijų patikimumo principai, kuriuos ES visada tvirtai rėmė. Šie principai ir bendros vertybės nėra savaime gyvuojantys – ES, jos valstybės narės ir iš esmės visi europiečiai turi juos puoselėti, saugoti ir stiprinti. Svarbų vaidmenį atlieka socialiniai partneriai. Siekiant užtikrinti ir veiksmingą valdymą, ir tinkamą politikos suderinamumą, šią partnerystę reikia palaikyti ir stiprinti.

⁷⁶ Komisijos tarnybų neoficialus dokumentas. Žr. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2018/february/tradoc_156618.pdf.

Be šių pagrindinių principų, labai svarbus visuotinis politikos suderinamumas, grindžiamas planavimu, faktais grindžiama politika, įtraukumu, veiksmingumu, subsidiarumo ir proporcingumo principų laikymusi, taip pat vertinimu ir stebėseną. Šiuo požiūriu taip pat itin svarbus geresnis reglamentavimas ir geresnis valdymas visais lygmenimis. Vertinant visas politikos galimybes būtina atlikti išsamius poveikio vertinimus ir kuo labiau sumažinti ir sušvelninti kompromisus tarp ekonominių, socialinių ir aplinkos politikos tikslų. Taip pat reikėtų veiksmingai ir struktūriškai šalinti susijusius įgyvendinimo trūkumus, kurie kenkia tvarios politikos suderinamumui.

Darnaus vystymosi tikslai dėl savo struktūros yra nedalomi ir dauguma jų yra susiję su keliomis politikos sritimis. Todėl šalia geresnio administracijų bendradarbiavimo reikalingas didesnis įvairių politikos sričių suderinamumas. Maisto, energijos ir vandens išteklių valdymas yra glaudžiai susijęs. Tai pasakytina ir, pvz., apie transportą, oro kokybę ir sveikatą. Susietumo metodui įgyvendinti reikia, kad visais lygmenimis būtų vykdomi kelių sektorių projektai, kuriais būtų atsižvelgiama į darnaus vystymosi tikslų tarpusavio sąsajas. Atsižvelgdama į tai Europos Komisija nustatė vidinį darbo metodą, pagal kurį užtikrinama, kad Komisijos nariai ir visi Komisijos darbuotojai nedirbtų izoliuoti.

Politikos suderinamumas aktualus ne tik vidaus lygmeniu, bet ir vidaus politikos poveikiui išorės aspektams ir atvirkščiai. Turime užtikrinti, kad mūsų ekologinis pėdsakas nebūtų eksportuojamas arba kitur pasaulyje nebūtų sukeltas skurdas, nelygybė ir nestabilumas. Mes, europiečiai, gerai žinome, kad neigiamas poveikis kitur savo ruožtu turės neigiamo poveikio mūsų pačių ekonomikai ir visuomenei, pavyzdžiui, paaštrins migracijos priežastis. ES yra įsipareigojusi užtikrinti politikos suderinamumą vystymosi labui, t. y. kad būtų sistemingai atsižvelgiama į ES vidaus politikos poveikį besivystančioms šalims. Atitinkama stebėseną įtraukta į Komisijos bendruosius tolesnius veiksmus, susijusius su Jungtinių Tautų darbotvarke iki 2030 m.⁷⁷.

Kad politika būtų sėkminga, reikia nustatyti aiškius ir išmatuojamus tikslus, kad būtų galima stebėti pažangą ir viešai skelbti rezultatus. Kitas ES lygmens etapas galėtų būti susitarimas dėl tokių tikslų ir stebėsenos sistemos. Europos Vadovų Taryba palankiai įvertino Komisijos ketinimą paskelbti šį diskusijoms skirtą dokumentą, kad būtų galima 2019 m. parengti visapusišką Jungtinių Tautų darbotvarkės iki 2030 m. įgyvendinimo strategiją, į kurią būtų galima įtraukti minėtus veiksmus.

Darnaus vystymosi tikslams įgyvendinti taip pat būtinas veiksmingas bendradarbiavimas ES, nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis. Gairės, kaip to pasiekti, pateiktos Komisijos komunikato „Subsidiarumo ir proporcingumo principų vaidmens stiprinimas formuojant ES politiką“ rekomendacijose, pateiktose įsteigus Subsidiarumo, proporcingumo ir veikimo mažiau, bet efektyviau darbo grupę⁷⁸. Komisija ir kitos ES įstaigos galėtų visų pirma padėti miestams ir regionams keistis geriausia patirtimi ir nustatyti tarpvalstybinio teritorinio požiūrio į tai, kaip pasiekti darnaus vystymosi tikslus, parametrus.

Vykstant diskusijoms ir imantis įgyvendinimo priemonių, be abejo, turi dalyvauti pilietinė visuomenė, privatusis sektorius ir akademinė bendruomenė. Naudinga bendrų idėjų dalijimosi erdvė – 2017 m. Europos Komisijos sukurta Darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo

⁷⁷ Pažanga nurodyta 2019 m. ES politikos suderinamumo vystymosi labai ataskaitoje, paskelbtoje kartu su šiuo diskusijoms skirtu dokumentu: Europos Komisijos tarnybų darbinis dokumentas (2019) 20.

⁷⁸ COM(2018) 703 final. Žr. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-principles-subsidiarity-proportionality-strengthening-role-policy-making_en.pdf ir https://ec.europa.eu/commission/priorities/democratic-change/better-regulation/task-force-subsidiarity-proportionality-and-doing-less-more-efficiently_en.

siekiančių įvairių aukšto lygio suinteresuotųjų šalių platforma⁷⁹. Platformos indėlis buvo neįkainojamas Komisijos darbui ir pridedamas prie šio diskusijoms skirto dokumento. Dar vienas teigiamas tarpsektorinio bendradarbiavimo, kuris buvo labai svarbus rengiant Komisijos tvaraus finansavimo veiksmų planą, pavyzdys – Aukšto lygio ekspertų grupė tvarių finansų klausimais.

Siekiant spręsti sudėtingus uždavinius, susijusius su įvairiais vienas kitam prieštaraujančiais interesais, būtų galima toliau skatinti įvairių suinteresuotųjų šalių partnerystes, kad būtų atsižvelgta į įvairių darnaus vystymosi tikslų tarpusavio priklausomybę.

Kita vertus, norint vadovautis daugiapakopio valdymo metodu reikia, kad ES pastangos pasaulinio valdymo lygmeniu būtų aiškiai suformuluotos. Įgyvendindami darnaus vystymosi tikslus turime spręsti daug tarpvalstybinių uždavinių. Todėl būtina labiau orientuotis į išorę, visais lygmenimis glaudžiai bendradarbiaujant su ES partneriais iš viso pasaulio. Pagrindinį vaidmenį, visų pirma stebint pažangą, atlieka Jungtinių Tautų Aukšto lygio politinis forumas. ES, kaip tvirta daugiašališkumo rėmėja, gali imtis iniciatyvos užtikrinti, kad būtų tinkamai atsiskaitoma apie pažangą siekiant darnaus vystymosi tikslų, ir reikalauti, kad visi partneriai juos tiksliai įgyvendintų ir stebėtų.

4 ES – darnaus vystymosi pradininkė pasaulyje

ES ir Jungtinės Tautos yra natūralios partnerės, dedančios pastangas kurti saugesnį ir geresnį pasaulį visiems. Mums reikia ne daugiau sienų, o visuotinių taisyklių, kurių visi laikytųsi. Taisyklėmis grindžiama sistema yra geriausias mūsų ekonomikos ir visuomenės tvarumo garantas. Rasti tarptautinių uždavinių sprendimų gali tik daugiašalė diplomatija. Visuotinėje ES užsienio reikalų ir saugumo politikos strategijoje pripažįstama darnaus vystymosi tikslų, kaip kompleksinio prioriteto, svarba, o ES ir jos valstybės narės turi dėti bendras pastangas palaikydamos santykius su išoriniu pasauliu.

Pasaulyje daugėjantys smurtiniai konfliktai, ypač per pastaruosius penkerius metus, mums vėl primena, kad taika ir saugumas ES priklauso ir nuo ES gebėjimo prisidėti prie taikos kūrimo ir palaikymo kitur pasaulyje. ES patirtis kuriant taiką namuose jai suteikia švelniąją galią ir pasaulinio masto veikėjos siekiant tvarios taikos ir gerovės patikimumą.

ES taip pat turi toliau dalytis tvariais pasaulinių problemų sprendimais, nes jei kiti laikysis priešingos krypties politikos, mūsų politika planetai turės tik ribotą poveikį. Padėdama kitiems sekti mūsų pavyzdžiu ir juos skatindama tai daryti, ES gali siekti vienodų sąlygų, kai visi konkuruoja tomis pačiomis sąlygomis. Be to, dalijimasis ES sprendimais užsienyje lemia daugiau darbo vietų ir spartesnę tvarų augimą ne tik šalyse partnerėse, bet ir pačioje ES.

Galiausiai, kad galėtume sėkmingiausiai pereiti prie ekologiškos ir integracinės ekonomikos, taip pat turime sutelkti savo pasaulinius partnerius ir įrodyti, kad visuotinis darnaus vystymosi modelis, pagrįstas mūsų pagrindinėmis vertybėmis ir principais, yra geriausias būdas pasiekti bendrą gerovę ir sukurti tvarų pasaulį. Todėl ES vidaus veikla, susijusi su darnaus vystymosi tikslais, ir jos išorinis poveikis yra dvi to paties medalio pusės. ES yra suinteresuota, įgyvendindama savo išorės veiksmus, taip pat atlikti pirmąjį vaidmenį įgyvendinant Jungtinių Tautų darbotvarkę iki 2030 m. visame pasaulyje.

⁷⁹ Žr. https://ec.europa.eu/info/strategy/international-strategies/global-topics/sustainable-development-goals/multi-stakeholder-platform-sdgs_en.

ES ir jos valstybės narės yra didžiausios pasaulyje paramos vystymuisi ir humanitarinės pagalbos teikėjos. ES kolektyviai įsipareigojo teikiamą oficialią paramą vystymuisi padidinti bent iki 0,7 proc. ES bendrųjų nacionalinių pajamų per metus. Bendradarbiaujant su 150 šalių partnerių visame pasaulyje, ES vystomasis bendradarbiavimas yra priemonė, ne tik padedanti žmonėms išbristi iš skurdo ir užtikrinanti orumą bei lygybę, bet ir kurianti taikias, teisingas ir įtraukias visuomenes. Dėl užsitęsusių krizių ES turi ir toliau dėti darnias pastangas, kad vienu metu būtų atsižvelgiama į humanitarinius poreikius ir kovojama su pagrindinėmis skurdo, priverstinio gyventojų perkėlimo, pažeidžiamumo ir nestabilumo priežastimis.

Naujame Europos konsensuse dėl vystymosi ES veiksmai aiškiai orientuojami į Jungtinių Tautų darbotvarkės iki 2030 m. įgyvendinimą, visų pirma siekiant išnaikinti skurdą. Vienas iš pagrindinių jos privalumų – bendras ES ir visų jos valstybių narių įsipareigojimas glaudžiau bendradarbiauti, be kita ko, dažniau vykdant bendrą programavimą ir veiksmingiau koordinuojant veiksmus vietoje. Ši nauja kryptis turėtų dar labiau sustiprėti sukūrus būsimą ES išorės finansavimo priemonę, kuri yra aiškiai skirta darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimui remti.

Su šalimis partnerėmis toliau aktyviai palaikysime dialogus politikos klausimais, grindžiamus darnaus vystymosi tikslais, kartu teikdami finansinę paramą ir vykdydami vystomąjį bendradarbiavimą. Naujoji ES partnerystė su Afrikos, Karibų jūros ir Ramiojo vandenyno valstybėmis, kuri pakeis dabartinį Kotonu susitarimą, turėtų padėti siekti didesnės gerovės įgyvendinant darnaus vystymosi tikslus. Žvelgiant į priekį, ypač svarbi ES ir jos valstybėms narėms turėtų būti tvirta partnerystė ir lygiavertis bendradarbiavimas su Afrika. ES labai suinteresuota, kad Afrikos žemynas klestėtų ekonomiškai ir politiškai ir turėtų didesnės augimo, vietos užimtumo, naujų verslo modelių ir abiem pusėms naudingų prekybos santykių su Europa galimybes. Kartu didelį poveikį darniam vystymuisi pasaulio mastu gali turėti ES ryšiai su labiau pažengusiomis besivystančiomis šalimis įvairiuose sektoriuose.

Prioritetu ir toliau išlieka privačiojo sektoriaus įtraukimas ir tvarių investicijų skatinimas, be kita ko, už ES sienų. Europos išorės investicijų planu sukurtas naujas viešojo finansavimo naudojimo standartas, siekiant pritraukti privačiųjų investicijų į darnų vystymąsi šalyse partnerėse, pradedant Afrika ir ES kaimyninėmis šalimis⁸⁰. Naujas Afrikos ir Europos Sąjungos tvarių investicijų ir darbo vietų kūrimo aljansas, įsteigtas 2018 m. rugsėjo mėn., turi didelį tvarių investicijų sutelkimo potencialą, nes vien tik per ateinančius penkerius metus Afrikoje gali būti sukurta iki 10 mln. darbo vietų.

Kadangi gauti pakankamą finansavimą, reikalingą tvarios infrastruktūros ir energijos vartojimo efektyvumo poreikiams patenkinti, sunku visų pirma besivystančioms šalims, didelį potencialą remti visas šalis, įgyvendinančias permainas, galėtų turėti pasaulinės finansų rinkos, nes vietos poreikius būtų galima tenkinti naudojant pasaulinius finansavimo šaltinius. Derinant tvaraus finansavimo iniciatyvas ir priemones įvairiose jurisdikcijose būtų galima užtikrinti suderinamas tvaraus finansinio turto rinkas be sienų – taip būtų pasiekta masto ekonomija ir išvengta suskaidymo. Tai suteiktų naujų didelių investavimo galimybių žmonėms ir finansų sektoriui visame pasaulyje.

ES aktyviai siekia, kad būtų koordinuojamos tarptautinės pastangos kurti finansų sistemą, kuria būtų remiamas tvarus augimas visame pasaulyje. Siekiant stiprinti bendradarbiavimą ir

⁸⁰ Nuo 2017 m. rugsėjo mėn., kai jis pradėtas taikyti, pritraukta daugiau kaip 37 mlrd. EUR – tai geras rezultatas, kad būtų galima pasiekti 2020 m. tikslą – iki 2020 m. pritraukti 44 mlrd. EUR investicijų į darnų vystymąsi.

pasinaudoti sinergija, būtų tikslinga sukurti tarptautinį išsivysčiusių ir besivystančių šalių, įsipareigojusių siekti tvaraus finansavimo, jurisdikcijų tinklą. Nuosekli tarptautinė strategija ir struktūra, kuri sustiprintų tokių institucijų, kaip Pasaulio banko grupė, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, Europos investicijų bankas ir Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas, pastangas, padėtų didinti tvaraus finansavimo mastą ir sutelkti tarptautinius investuotojus, kad visame pasaulyje būtų pereinama prie tvarių investicijų. Naujos finansinės technologijos ir novatoriški finansavimo sprendimai suteikia papildomų didelių galimybių į tvarius projektus pritraukti pasaulinių investuotojų.

Klimato kaita ir aplinkos būklės blogėjimas vis labiau tampa viena didžiausių grėsmių taikai ir saugumui pasaulyje ir nesiimant ryžtingų veiksmų taps dar didesniu pasaulinės rizikos, įskaitant priverstinį gyventojų perkėlimą ir migraciją, šaltiniu. ES turi rodyti pavyzdį ir, be kita ko, griežtai įgyvendinti Paryžiaus klimato susitarimą ir dėti tarptautines pastangas mažinti transporto sektoriaus priklausomybę nuo iškastinio kuro. ES taip pat galėtų inicijuoti privalomus pasaulinius susitarimus žiedinės ekonomikos, išteklių naudojimo ir biologinės įvairovės srityse.

Būdami perėjimo prie ekologiškos ir integracinės ekonomikos iniciatoriai ir aktyvūs tarptautinių taisyklių palaikytojai, galėsime nustatyti standartus visam pasauliui ir įgytume didelį konkurencinį pranašumą pasaulinėje rinkoje.

5 Scenarijai ateičiai

ES visapusiškai įsipareigojo įgyvendinti Jungtinių Tautų darbotvarkę iki 2030 m. Artėjant naujam penkerių metų trukmės politikos ciklui, laikas susitarti, kaip savo bendrą įsipareigojimą įgyvendinsime. ES institucijos turi nuspręsti, kokios struktūros, priemonės ir politikos strategijos bus taikomos siekiant darnaus vystymosi tikslų ir juos įgyvendinant, taip pat padėti mūsų partneriams ir juos orientuoti. Kaip būtų geriausia tai pasiekti, yra įvairių idėjų, ir kiekviena institucija, Parlamentas, Taryba ir Komisija, turi savo pareigas pagal Sutartis ir mūsų tarptautinius įsipareigojimus.

2018 m. spalio mėn. Europos Vadovų Taryba palankiai įvertino Komisijos ketinimą paskelbti šį diskusijoms skirtą dokumentą, kuris turėtų padėti pagrindą 2019 m. parengti visapusišką įgyvendinimo strategiją.

Šiame diskusijoms skirtame dokumente pagal Europos Vadovų Tarybos gaires pateikiami trys skirtingi scenarijai, skirti diskusijoms apie tai, kaip būtų galima geriausiai įgyvendinti darnaus vystymosi tikslus ir kaip veiksmingiausiai paskirstyti vaidmenis. Šiais svarstymais siekiama prisidėti prie piliečių, suinteresuotųjų šalių, vyriausybių ir institucijų diskusijų per ateinančius mėnesius, kuriomis būtų galima pasinaudoti rengiant 2019–2024 m. ES strateginę darbotvarkę ir nustatant kito Europos Komisijos pirmininko prioritetus.

Visi trys scenarijai grindžiami bendra prielaida, kad ES valstybės narės, įmonės ir pilietinė visuomenė plačiai pripažįsta, jog tam, kad ES ir pasaulis užtikrintų tvarią ateitį ir pasiektų darnaus vystymosi tikslus iki 2030 m. ir vėliau, siekiant modernios ekonomikos, švarios aplinkos ir mūsų piliečių, o kartu ir visos planetos gerovės, būtina rimčiau įsipareigoti.

Taip pat sutariama, kad nors tvarumo būtina siekti Europos mastu, iš tiesų įgyvendinti šiuos tikslus galiausiai galime tik pasauliniais veiksmais. Be to, kad ES ir toliau gyvuotų klestinčiame žemyne, daugeliui besivystančio pasaulio šalių reikia paramos mažinant

ekonominę ir socialinę atsilikimą. Analogiškai parama besivystančių šalių ekonominei pažangai siekiant darnaus vystymosi tikslų taip pat prisideda prie įvairių ES strateginių interesų, pavyzdžiui, dėl neteisėtos migracijos mažinimo. Darnaus vystymosi tikslai, kuriuos įgyvendinti įsipareigojo 193 valstybės, – geriausias ir moderniausias pasaulinis ir visapusiškas mūsų veiklos pagrindas.

Dabar Europai reikia apsvarstyti, ką ir kaip daryti. Trijuose scenarijuose siūlome imtis skirtingų veiksmų, tačiau remiamasi nuomone, kad ES turi didelių konkurencinių pranašumų, kad galėtų būti pasaulinė lyderė ir sėkminga iniciatorė. Šie scenarijai nėra nei ribojamojo, nei nurodomojo pobūdžio. Jų tikslas – pasiūlyti skirtingų idėjų ir paskatinti diskusijas bei svarstymus. Tikėtina, kad galutinis rezultatas būtų visų scenarijų tam tikrų elementų derinys.

1 scenarijus. Visa apimanti ES darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo strategija, kuria vadovaujamasi vykdant ES ir jos valstybių narių veiksmus

Vienas iš būdų spręsti mums kylančias problemas – pasauliniu mastu sutartus darnaus vystymosi tikslus aukščiausiu ES politiniu lygmeniu patvirtinti kaip bendruosius strateginius ES ir jos valstybių narių politikos tikslus. Tai atitiktų Darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo siekiančių įvairių aukšto lygio suinteresuotųjų šalių platformos rekomendaciją.

Pagal šį scenarijų Jungtinių Tautų darbotvarkė iki 2030 m. ir darnaus vystymosi tikslai taptų mūsų kompasu ir žemėlapiu ir jais remiantis būtų galima nustatyti ES ir jos valstybių narių strateginę programą.

Būtų vykdomi ir veiksmingai koordinuojami ES ir valstybių narių, įskaitant regioninės ir vietos valdžios institucijas, strateginiai veiksmai. Būtų

skatinami bendri visais valdžios lygmenimis veiksmai, glaudžiai bendradarbiaujant su visomis suinteresuotosiomis šalimis. Svarbus šių veiksmų komponentas būtų ES santykiai su trečiosiomis šalimis, kad būtų skatinami tarptautiniai tvarumo veiksmai.

Tai taip pat reiškia, kad reikia sukurti Europos darnaus vystymosi tikslų politikos koordinavimo procesą, kad būtų galima reguliariai vertinti ir stebėti darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo pažangą, atsižvelgiant į jų kompleksinį pobūdį ir tarpusavio ryšius, be kita ko, ir į Europos Komisijos vidaus valdymą.

Ką tai galėtų reikšti praktikoje

- ✓ ES lygmeniu apibrėžiami konkretūs darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo rodikliai, o Komisija, Europos Parlamentas ir Taryba vykdo visa apimančią ES darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo strategiją.
- ✓ Nacionaliniu lygmeniu rengiamos visapusiškos nacionalinės darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo strategijos.
- ✓ Komisija siūlo konkrečius ir per nustatytą laiką iki 2030 m. pasiektinus rezultatus, o Europos Vadovų Taryba juos patvirtina.
- ✓ Į ES ir jos valstybių narių geresnio reglamentavimo darbotvarkes integruojamas principas „visų pirma – tvarumas“.
- ✓ Nustatomas ir koordinuojamas, pvz., per Europos semestrą, darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo ES ir valstybių narių lygmeniu pažangos ataskaitų teikimo ir stebėsenos mechanizmas.
- ✓ Darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo siekiančių įvairių suinteresuotųjų šalių

Ką tai galėtų reikšti praktikoje

- platformos vaidmuo sustiprinamas suteikiant jai konkretų darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo stebėjimo vaidmenį.
- ✓ ES toliau stiprina išorės veiksmus, susijusius su tvarumu, ir visus išorės politikos veiksmus orientuoja į darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimą.

Pranašumai ir trūkumai

- + Tvirtos, bendros, teigiamos Europos tvarios ateities vizijos sukūrimas visoje ES.
- + Politinės atsakomybės ir koordinavimo visais valdymo lygmenimis ES stiprinimas ir, atsižvelgiant į nustatytą ES problemų tarpvalstybinį pobūdį, geresnė galimybė įgyvendinti Jungtinių Tautų darbotvarkę iki 2030 m. ir užtikrinti ekologišką ir integracinį augimą ES.
- + Stiprus signalas tarptautiniu lygmeniu, kad ES visapusiškai įsipareigojusi tiek viduje, tiek išorėje laikytis savo tarptautinių įsipareigojimų, Jungtinių Tautų darbotvarkės iki 2030 m. ir darnaus vystymosi tikslų.
- + Aiškus ir skaidrus bendravimas ir ryšiai su suinteresuotosiomis šalimis.
- Kyla rizika, kad toks metodas nebus pakankamai pritaikytas prie atskirų valstybių narių specifikos ir uždavinių, nes strateginėje programoje nebūtų galima atsižvelgti į visus skirtumus.
- Atsižvelgiant į tai, kad sudėtinga susitarti dėl ES masto rezultatų visose įvairiose darnaus vystymosi tikslų srityse, kyla rizika, kad bus skiriama daug laiko strategijai parengti užuot konkrečiose politikos srityse visais lygmenimis ėmusių veiksmų, kuriais būtų pasiekta konkrečių rezultatų.

2 scenarijus. Komisijos vykdomas tolesnis darnaus vystymosi tikslų integravimas į visas svarbias ES politikos sritis, neįpareigojant valstybių narių imtis veiksmų

Pagal šį scenarijų darnaus vystymosi tikslai ir toliau darys įtaką ES priimant politinius sprendimus, ir jais bus vadovaujamasi rengiant ES augimo strategiją po 2020 m., o ES valstybės narės neįpareigojamos kolektyviai ES siekti įgyvendinti bendrus darnaus vystymosi įsipareigojimus.

Europos Komisijoje tai galėtų reikšti, kad bendra atsakomybė už tvarumą suteikiama vienam kolegijos nariui. Šis Komisijos narys galėtų toliau bendradarbiauti su kitais Komisijos nariais specialioje projekto grupėje, kurioje dalyvautų visi Komisijos nariai. Siekiant užtikrinti politikos suderinamumą, reikėtų siekti glaudaus bendradarbiavimo su kitomis Komisijos narių projektų grupėmis.

Įgyvendindama geresnio reglamentavimo darbotvarkę, Komisija toliau vykdytų

įtraukų ir faktais grindžiamą sprendimų priėmimą. Kartu su didesniu darnaus vystymosi tikslų integravimu į Europos semestrą pagal ES augimo strategiją po 2020 m. stiprinamas ES politikos suderinamumas ir užtikrinama, kad ES labiau priartėtų prie darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo.

Tačiau tokiu būdu valstybėms narėms ir regioninės bei vietos valdžios institucijoms būtų suteikta daugiau laisvės sprendžiant, ar ir kaip savo darbą derinti, kad darnaus vystymosi tikslų būtų darniai pasiekta.

Ką tai galėtų reikšti praktikoje

- ✓ Darnaus vystymosi tikslais remiamasi rengiant ES augimo strategiją po 2020 m., kurioje daugiausia dėmesio būtų skirta sritims, turinčioms didžiausią ES pridėtinę vertę, pvz., žiedinei ekonomikai; moksliniams tyrimams ir inovacijoms; užimtumui ir socialinei įtraukčiai; klimatui ir energetikai; maisto sistemoms, ūkininkavimui ir žemės naudojimui; taip pat sanglaudos politikai.
- ✓ Taikant geresnio reglamentavimo darbotvarkę, darnaus vystymosi tikslai integruojami į ES politiką ir veiksmus, pritaikytus konkrečioms ES aplinkybėms, kai kompetencija dalijamasi su valstybėmis narėmis.
- ✓ Pasinaudojama daugiamete finansine programa, kad būtų skirta dalis būtino papildomo finansavimo, kad būtų įgyvendintas tvarumo aspekto integravimo metodas. Valstybės narės įsipareigoja padaryti tą patį.
- ✓ Darnaus vystymosi tikslai ir atitinkami ES tikslai įtraukiami į Europos semestro procesą, jei tai susiję su augimo strategija po 2020 m.
- ✓ Jei ir kai bus modernizuojami ES laisvosios prekybos susitarimai ir deramasi dėl būsimų prekybos susitarimų, prekybos ir tvarumo skyriai prireikus sustiprinami ir veiksmingai užtikrinamas jų vykdymas.
- ✓ ES stebi darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimą Eurostatui vykdant darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo pažangos analizę, kuri bus toliau plėtojama. Valstybės narės rengia metines nacionalines stebėsenos ataskaitas.
- ✓ Valstybėms narėms paliekama pagrindinė atsakomybė už darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo ataskaitų teikimą, o papildomas ES pažangos įgyvendinant darnaus vystymosi tikslus ataskaitas tarptautiniu lygmeniu JT Aukšto lygio politiniam forumui darnaus vystymosi srityje teikia Europos Komisija.

Pranašumai ir trūkumai

- + Kadangi svarbiausios sritys, kuriose ES turi pasiekti darnaus vystymosi tikslus, yra iš esmės aiškios, ES dėmesį gali sutelkti į strateginių prioritetų nustatymą ir konkrečių rezultatų siekimą tose srityse, kurios turi didžiausią ES pridėtinę vertę.
- + ES lygmens sprendimai priimami greičiau, o derybose dėl strateginių prioritetų labiau sutariama.
- + ES ir toliau pasaulyje remia Jungtinių Tautų darbotvarkę iki 2030 m. ir darnaus vystymosi tikslus.
- Būtų sunkiau užtikrinti politikos suderinamumą darnaus vystymosi labai tarp skirtingų ES politikos sričių ir tarp ES ir valstybių narių politikos.
- Kyla rizika, kad bus neįmanoma įvykdyti ES ir jos valstybių narių bendrų tvarumo įsipareigojimų ir užtikrinti, kad valstybės narės vykdytų konkrečius veiksmus.
- Pavienių valstybių narių veiksmai tam tikrose svarbiausiose srityse vietoje tvirtesnių koordinuotų ES lygmens veiksmų galėtų paveikti bendrąją rinką ir konkurencingumą pasaulyje.
- Kyla rizika, kad gali atsirasti atotrūkis tarp ES politinio įsipareigojimo siekti darnaus vystymosi tikslų ir faktinių rezultatų.

3 scenarijus. Daugiau dėmesio išorės veiksams kartu konsoliduojant dabartinius ES lygmens tvarumo užmojus

Siekiant darnaus vystymosi tikslų pirmenybė būtų teikiama išorės veiksams. Kadangi ES jau dabar yra lyderė daugeliu su darnaus vystymosi tikslais susijusių aspektų, daugiau dėmesio būtų galima skirti pagalbai likusiam pasauliui, kartu siekiant pažangos ES lygmeniu.

Mūsų socialinė rinkos ekonomika tapo ES prekės ženklu ir dėl stiprių socialinės gerovės sistemų sudarė sąlygas ES valstybių narių ekonomikai generuoti turtą ir plataus masto gerovę. ES jau yra pasiekusi kai kuriuos aukščiausius pasaulyje aplinkos apsaugos standartus, o mūsų įmonės pirmąją, palyginti su pasauliniais konkurentais. ES taip pat laikoma laisvės ir demokratijos atrama, turinčia stabilias institucijas, grindžiamas teisinės valstybės principais, ir energingą pilietinę visuomenę. Todėl ES galėtų nuspręsti savo taikomus aplinkosaugos, socialinius ir valdymo standartus aktyviau propaguoti per daugiašales derybas ir prekybos susitarimus.

Kad ES vertybėmis grindžiama išorės politikos darbotvarkė būtų sėkmingai įgyvendinama, ES taip pat galėtų dar aktyviau bendradarbiauti su pagrindinėmis tarptautinėmis organizacijomis ir forumais, pavyzdžiui, Jungtinėmis Tautomis, įskaitant Tarptautinę darbo organizaciją, Pasaulio prekybos organizaciją ir G 20, taip pat daugiašalių aplinkos susitarimų priežiūros institucijomis.

Pirmenybė ir toliau būtų teikiama ES pozicijai remti daugiašališkumą – pirmiausia bendradarbiavimą Jungtinėse Tautose – ir skaidrius bei patikimus tarptautinius santykius.

Ką tai galėtų reikšti praktikoje

- ✓ Darnaus vystymosi tikslai toliau integruojami į ES išorės politiką, pripažįstant skirtingus partnerių poreikius ir interesus, o vidiniai koregavimai yra mažesni.
- ✓ ES reguliariai tarptautiniu lygmeniu Jungtinėse Tautose teikia išsamias darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo vykdant ES išorės veiksmus pažangos ataskaitas ir ją stebi.
- ✓ Jei ir kai bus modernizuojami ES laisvosios prekybos susitarimai ir deramasi dėl būsimų prekybos susitarimų, prekybos ir tvarumo skyriai prireikus sustiprinami ir veiksmingai užtikrinamas jų vykdymas.
- ✓ Užtikrinamas geresnis visuotinės ES užsienio ir saugumo politikos strategijos ir naujo Europos konsensuso dėl vystymosi įgyvendinimas.
- ✓ Kaip sudaranti sąlygas stiprinti išorės politikos darbotvarkę, susijusią su darnaus vystymosi tikslais, skatinama tvirtesnė Europos gynybos, kosmoso, saugumo ir migracijos politika.
- ✓ Stiprinamos naujos tvaraus finansavimo ir vystymosi formos, pavyzdžiui, Išorės investicijų planas.

Pranašumai ir trūkumai

- + ES savo išteklius sutelkia į tas šalis ar regionus, kuriems jų labiausiai reikia, ir be specialios strateginės programos koreguoja ES politiką į ją integruodama darnaus vystymosi tikslus.
- + ES išorės veiksmai atitinka jos tikslus stengtis pasaulyje užtikrinti tvarumą, demokratiją,

žmogaus teises, teisinės valstybės principus ir pagrindines laisves.

- Kyla rizika, kad šiuo metu, kai daugiašališkumo idėjos nebe taip tvirtai palaikomos, laikantis šio metodo susilpnės ES politinis patikimumas ir lyderystė įgyvendinant Jungtinių Tautų darbotvarkę iki 2030 m. ir darnaus vystymosi tikslus ES ir visame pasaulyje. Viena iš svarbiausių Jungtinių Tautų darbotvarkės iki 2030 m. savybių, kurią aktyviai rėmė ES, yra jos universalumas.
- ES nepasinaudoja galimybe sukurti teigiamą Europos, kurioje daugiausia dėmesio būtų skiriama tvarumui, ateities viziją.
- ES neišnaudoja iniciatorės pranašumo, kad nustatytų ES tvarumo standartus, kuriais galėtų vadovautis visas pasaulis, ir rizikuoja, kad tvaraus augimo nauda pasinaudos kiti pasaulinės rinkos dalyviai.
- Dabartinės ES darnaus vystymosi tikslų politikos konsolidavimas gali neatitikti piliečių kintančių lūkesčių ir užmojų.